

Föräldraskapsstöd i Stenungsund - en kartläggning

Malin Isaksson
Åsa Nilsson
Jeanette Olsson
Juni 2024

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2024
FoU i Väst
Malin Isaksson
Åsa Nilsson
Jeanette Olsson
Box 5073, 402 22 Göteborg
gr@goteborgsregionen.se
www.goteborgsregionen.se

Rapporten har tagits fram av Göteborgsregionen (GR). Arbetet har finansierats av Stenungsunds kommun.

Förord

Föräldraskapsstöd omfattar insatser, aktiviteter och verksamheter som är riktade till föräldrar och som syftar till att stärka föräldraförmågan och relationen mellan förälder och barn. Stenungsunds kommun har under många år arbetat för att tillhandahålla olika typer av föräldraskapsstöd till sina invånare.

Kommunen gav i uppdrag åt Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet, FoU i Väst, att genomföra en översyn av det föräldraskapsstöd som erbjuds, med avsikt att fortsätta utveckla ett effektivt och hållbart föräldraskapsstöd. I uppdraget ingick att analysera hur väl det befintliga stödet möter de behov som forskningen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) identifierar som viktiga för utvecklingen av föräldraskapsstöd, bland annat att stödet ska vara kunskapsbaserat och tillgängligt, och att en stödjande organisation ska finnas.

Denna rapport är resultatet av uppdraget. Huvudansvarig för studien var Malin Isaksson, analytiker. I arbetet deltog även Jeanette Olsson och Åsa Nilsson, forskare respektive analytiker vid Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet FoU i Väst.

Malin Isaksson, Åsa Nilsson och Jeanette Olsson
Göteborg, juni 2024

Innehåll

Förord	2
Sammanfattning.....	5
Inledning	6
Syfte och frågeställningar	7
Rapportens upplägg.....	7
Föräldraskapsstöd	8
Den nationella strategins utgångspunkt och perspektiv	8
Målområden	10
Preventionsnivåer	11
Kartläggningar av föräldraskapsstöd	12
Uppföljning.....	13
Kunskapsgrund	14
Förväntade effekter av föräldraskapsstöd	14
Manualbaserade föräldraskapsstödsprogram.....	14
Metod och material	16
Intervjustudie.....	16
Utskick till föreningar	17
Workshop.....	17
Analys	17
Barn och föräldrar i Stenungsund	18
Statistik om barn och föräldrar i Stenungsunds kommun	18
Hushåll med barn eller unga vuxna	18
Antalet barn i kommunen	26
Resultat del 1 – stöd till föräldrar i Stenungsund	29
Verksamheter som erbjuder stöd	29
Föräldraskapsstöd på universell och riktad nivå	32
Resultat del två – informanternas bild av föräldraskapsstödet	42
Föräldraskapsstödet målgrupper och deras behov	42
Hur uppfattas tillgängligheten till och i insatserna?	44
Deltagande i insatser	46
Uppföljning och utvärdering.....	49
Organisatoriska förutsättningar	50

Gap-analys	52
Motsvarar utbudet identifierade behov?.....	52
Motsvarar stödet den nationella strategins tre målområden?	56
Identifierade gap och steg framåt	64
Slutord	66
Referenser	68
Bilaga 1. Föräldraskapsstöd sammanfattat i tabellform.....	70

Sammanfattning

Denna rapport syftar till att ge en överblick av det befintliga föräldraskapsstödet i Stenungsund, för att stärka kommunens förutsättningar att utveckla ett effektivt och hållbart utbud av föräldraskapsstödsinsatser för alla invånare. Kommunen har länge arbetat för att tillhandahålla olika former av föräldraskapsstöd till sina invånare. För att bedöma hur väl arbetet ligger i linje med forskning och nationella rekommendationer anlätade kommunen FoU i Väst på GR för att kartlägga insatser inom så väl kommun som region och civilsamhälle. Uppdraget omfattar också en analys av hur väl det befintliga stödet möter de behov som forskningen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har identifierat som kritiska för stödets utveckling. Rapporten du nu läser är resultatet av uppdraget.

Resultatet bygger på intervjuer med representanter från olika verksamheter inom kommunen, regionen och civilsamhället, dokumentstudier, samt en workshop med verksamhetsrepresentanter för att diskutera preliminära resultat och vägar framåt. Dessutom analyserades statistik om barn och föräldrar i kommunen för att få en helhetsbild av målgruppen för föräldraskapsstöd.

Kartläggningen visar att föräldraskapsstödet i Stenungsund omfattar både universella och riktade insatser, och att det finns ett brett utbud av verksamheter som erbjuder stöd, från socialtjänstens familjestödsenhet till civilsamhällets organisationer. I arbetet med att utveckla det sammanlagda utbudet av föräldraskapsstöd för Stenungsunds invånare behöver avvägningar göras kring var stödet kan göra mest nytta och vara mest effektivt både på kort och lång sikt.

Gap-analysen identifierar flera områden där det befintliga stödet kan utvecklas, till exempel genom bättre samordning mellan olika aktörer, ökad tillgänglighet till stödinsatser för alla föräldrar, vissa Anpassningar av det universella stödet, insatser för vissa grupper av föräldrar på riktad nivå, och en starkare kunskapsbas för de metoder som används. Rapporten avslutas med konkreta förslag på hur Stenungsunds kommun kan ta steg framåt för att förbättra sitt föräldraskapsstöd. Dessa inkluderar steg för att skapa en stödjande organisation, förbättra samverkan mellan olika aktörer, och att satsa på utbildning och kompetensutveckling för de professionella som arbetar med föräldraskapsstöd. Vi rekommenderar även att kommunen fortsätter att implementera evidensbaserade program utifrån identifierade behov, och att uppföljningsprocesserna förstärks för att säkerställa att insatserna ger de förväntade effekterna.

Sammanfattningsvis belyser denna rapport vikten av ett helhetsgrepp och en systematik kring föräldraskapsstödet för att stärka föräldraförmågan och därigenom främja barns hälsa och utveckling.

Inledning

Barn har rätt till goda uppväxtvillkor, och föräldrarna har ett fundamentalt ansvar för barnets uppfostran och utveckling. Stöd i föräldraskapet är en av de viktigaste insatserna samhället kan erbjuda för att motverka ojämlikhet och negativa utfall för barn och unga. Sedan 2009 finns en nationell strategi för föräldraskapsstöd, som senast uppdaterades 2018 (Socialdepartementet, 2018). I strategin definieras föräldraskapsstöd enligt följande:

Föräldraskapsstöd är insatser, aktiviteter och verksamheter riktade till föräldrar som stärker föräldraförmågan och relationen mellan förälder och barn. Det kan handla om att ge föräldrar kunskap om barnets rättigheter, hälsa och utveckling, att stärka föräldrars relation till varandra eller deras sociala nätverk.

Målet med strategin är att alla föräldrar erbjuds stöd under hela barnets uppväxt, från födseln till dess att barnet blir myndigt. Insatser för föräldraskapsstöd bygger på insikten att starka och välfungerande föräldrar fungerar som en buffert mot barns ohälsa och främjar barns utveckling och hälsa. En god föräldra-barn-relation fungerar som en skyddsfaktor, medan brister i hemmiljön utgör en riskfaktor. Folkhälsomyndigheten (2013) framhåller att:

Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under hela livet. Och föräldrarna är de viktigaste personerna med störst möjlighet att påverka sina barns framtid. Föräldrar har stor inverkan på barnens fysiska och psykiska hälsa, sociala kompetens, hur de klarar sin skolgång och vilka levnadsvanor de får som vuxna. Ett gott och förtroendefullt förhållande mellan föräldrar och barn fungerar som en skyddsfaktor för barnen, medan brister i hemmiljön är en riskfaktor.

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) är en statlig kunskapsmyndighet med ansvar för föräldraskapsstöd. De betonar vikten av att strategiskt och långsiktigt satsa på stöd i föräldraskapet som en förutsättning för god och jämlik hälsa för alla barn och unga i Sverige. Myndigheten har även ansvar för att distribuera statsbidrag som syftar till ökad och jämlik tillgång till föräldraskapsstöd över hela landet och som fördelas till kommuner och regioner. Även Socialstyrelsen och Länsstyrelserna har vissa uppdrag kring föräldraskapsstöd.

Stenungsunds kommun har under flera år arbetat med att erbjuda olika typer av föräldraskapsstöd till kommunens föräldrar. Kommunen såg ett behov av att revidera det befintliga stödet för att göra det mer lättillgängligt, kunskapsbaserat och samordnat. Med en översyn vill kommunen bygga ett effektivt och hållbart föräldraskapsstöd med en stödjande organisation. Därför har Stenungsunds kommun sökt statsbidrag för att kartlägga det befintliga stödet, utföra en gap-analys¹ och utarbeta förslag för vidare utveckling av stödet.

¹ Analys som identifierar gapet mellan nuläge och önskat läge.

Syfte och frågeställningar

Med syftet att utveckla ett effektivt och hållbart föräldraskapsstöd har Stenungsunds kommun anlitat Göteborgsregionens forsknings- och utvecklingsenhet, FoU i Väst, för att genomföra en översyn av det föräldraskapsstöd som erbjuds.

Uppdraget inkluderade en kartläggning och analys av hur väl det befintliga stödet möter de behov som forskningen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) har identifierat som kritiska för stödets utveckling.

Projektet syftar till att besvara följande frågeställningar:

- Vilka aktörer har i uppdrag att erbjuda föräldraskapsstöd i Stenungsunds kommun?
- Vilka specifika insatser för föräldraskapsstöd erbjuds och av vilka aktörer?
- Vilka målgrupper är insatserna riktade mot och vilka deltar i dem?
- Uppfyller de tillhandahållna insatserna målen i den nationella strategin att vara kunskapsbaserade, tillgängliga och ske i en stödjande organisation?
- Hur följs insatserna upp och vilka resultat har uppnåtts?
- Behöver utbudet anpassas för att bättre möta invånarnas behov?
- Hur fungerar samverkan och samordning mellan de olika aktörerna och verksamheterna som erbjuder föräldraskapsstöd? Finns det behov av att förbättra dessa aspekter?
- Vilka är de viktigaste områdena för framtida utveckling?

Under projektet har vi utgått från en bred definition av föräldraskapsstöd och intervjuat representanter från verksamheter som möter och stödjer föräldrar, även om de inte specifikt erbjuder föräldraskapsstöd. Kartläggningen inkluderar de verksamheter och insatser som informanterna själva bedömer kan kategoriseras som föräldraskapsstöd. Vi har inkluderat både kommunala enheter och aktörer inom Västra Götalandsregionen och den civila sektorn för att få en heltäckande bild av det stöd som erbjuds, och för att identifiera eventuella brister eller överlappningar i de insatser som finns tillgängliga.

Rapportens upplägg

Denna rapport beskriver den kartläggning av föräldraskapsstödet som har genomförts. Rapporten inleds med en beskrivning av vad föräldraskapsstöd innebär. I nästa kapitel redogör vi för de metoder som vi använde för att samla in material och genomföra kartläggning och analys. Efter metodbeskrivningen presenteras en statistisk översikt av barn och föräldrar i Stenungsund, vilket följs av en genomgång av resultaten från kartläggningen av det föräldraskapsstöd som erbjuds av kommunen, regionen och civilsamhället. Rapporten fortsätter sedan med en Gap-analys som beskriver skillnaden mellan nuläge och önskat läge, med förslag på steg framåt för kommunen för att förbättra och utveckla sitt föräldraskapsstöd.

Föräldraskapsstöd

Detta kapitel utforskar mer i detalj den nationella strategin för föräldraskapsstöd, inklusive dess målområden och perspektiv. Vi beskriver de olika nivåerna av prevention och möjliga målgrupper. Vidare presenterar vi metoder för att kartlägga föräldraskapsstöd samt resultat från tidigare kartläggningar. Därefter beskriver vi behovet av uppföljning och en kunskapsgrund för arbetet, samt vilka effekter som kan förväntas av föräldraskapsstödet och förekomsten av så kallade manualbaserade program.

Den nationella strategins utgångspunkt och perspektiv

Utgångspunkten för den nationella strategin för föräldraskapsstöd är att föräldrar spelar en avgörande roll för sina barns hälsa och utveckling, och ofta är de mest betydelsefulla personerna i barnets liv. Föräldrarna är i regel de som bäst känner barnets behov och är mest involverade i dess dagliga liv. Trygga och välinformerade föräldrar som kan erbjuda både kärlek och tydliga gränser främjar inte bara barnets hälsa och utveckling utan minskar också risken för en rad olika hälsoproblem och riskbeteenden. En stabil och positiv anknytning mellan barn och föräldrar lägger grunden för barnets sociala färdigheter och förmåga att interagera med omvärlden på ett konstruktivt sätt (Socialdepartementet, 2018).

Många föräldrar uttrycker osäkerhet kring hur de bäst kan stödja sina barns emotionella uttryck och beteenden. Behovet av föräldrastöd är tydligt, och efterfrågan omfattar stöd för att hantera föräldraskapets utmaningar, förbättra relationen till den andra föräldern och hantera meningsskiljaktigheter som kan leda till konflikter. Speciellt föräldrar till barn med funktionsnedsättningar, ensamstående föräldrar och nyanlända uttrycker en hög stressnivå och ett stort behov av adekvat stöd. Dessutom, eftersom familjer idag ofta lever isolerade från sitt traditionella nätverk av släkt och vänner, är det ännu viktigare med tillgängliga och effektiva stödstrukturer som kan ersätta dessa nätverk (Folkhälsomyndigheten, 2014).

Föräldraskapsstöd behöver vara dynamiskt och anpassa sig efter familjens skiftande behov genom barnets olika utvecklingsfaser, från spädbarn till tonåring. Frågor som anknytning och samspel, självförtroende, barnets hälsa och miljö, samt familjedynamik som arbetsfördelning och parrelationens påverkan, är centrala genom hela barnets uppväxt. Effektivt föräldraskapsstöd bör också sträva efter att vara inkluderande och jämställt, med ett särskilt fokus på att engagera både mammor och pappor eftersom undersökningar visar att män i mindre utsträckning än kvinnor tar del av de stöd som erbjuds (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2020).

Föräldraskapsstöd är utformat för att möta behoven hos en rad olika målgrupper, varierande från blivande föräldrar till dem som redan har barn i olika åldrar. Stödet kan även riktas till särskilda grupper som föräldrar till barn med särskilda behov och nyanlända föräldrar. Målet är att tillhandahålla stöd som är relevant och tillgängligt för alla föräldrar, oavsett familjens specifika situation och behov.

Vissa grupper av föräldrar och barn har särskilda behov som innebär att ytterligare stöd i föräldraskapet kan behövas. Här nämner MFoF särskilt föräldrar och barn med funktionsnedsättning, föräldrar som är nya i Sverige, föräldrar till barn som adopterats internationellt, föräldrar med placerade barn, familjer med allvarlig sjukdom eller skada och familjer där förälder avlider. Det finns också familjer som kan gynnas av föräldraskapsstöd utifrån särskilda förutsättningar, såsom föräldrar som separerar, HBTQ-familjer, familjer där det förekommer våld, familjer där det förekommer psykisk ohälsa, familjer med risk- och missbruk, frihetsberövade föräldrar eller föräldrar vars barn begår brott (Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, 2024).

De aktörer som förmedlar föräldraskapsstöd är många och varierade, och inkluderar kommunala och regionala verksamheter samt organisationer inom civilsamhället. Dessa aktörer erbjuder ett brett spektrum av tjänster, exempelvis individuell rådgivning samt kurser och stöd i grupp. Genom ett samarbete mellan dessa verksamheter kan man skapa ett koordinerat och lättillgängligt stöd för alla föräldrar.

Perspektiv på föräldraskapsstöd

Den nationella strategin för föräldraskapsstöd i Sverige betonar vikten av att alla insatser ska grundas på tre centrala perspektiv: barnets rättigheter, jämställt föräldraskap och jämlik hälsa (Socialdepartementet, 2018). Dessa perspektiv är väsentliga för att säkerställa att alla barn och familjer får det stöd de behöver för att främja en hälsosam och positiv utveckling.

Barnets rättigheter utgör grunden i föräldraskapsstödet, vilket innebär att alla barn ska ha samma rättigheter och tillgång till resurser oavsett deras bakgrund eller familjesituation. Detta inkluderar rätten till utbildning, skydd mot våld och missbruk samt rätt till en trygg uppväxtmiljö.

Jämställt föräldraskap handlar om att säkerställa att både mammor och pappor får stöd och resurser för att aktivt delta i barnuppfostran. Detta perspektiv är avgörande för att främja en mer balanserad fördelning av föräldraansvaret, vilket kan leda till positiva effekter för hela familjens välbefinnande.

Jämlik hälsa fokuserar på att minimera hälsoklyftor genom att erbjuda anpassade stödåtgärder till de familjer som befinner sig i utsatta situationer. Genom att rikta specifika insatser för att främja hälsa bland de mest sårbara grupperna, strävar strategin efter att alla barn ska ha samma möjligheter till en god hälsa oavsett socioekonomiska förhållanden.

Dessa tre perspektiv återspeglar en holistisk och rättighetsbaserad inställning till föräldraskapsstöd, som strävar efter att stärka familjer och främja ett samhälle där alla barn och föräldrar har lika möjligheter och stöd. Implementeringen av dessa perspektiv kräver samarbete över sektorsgränser för att strategin ska bli sammanhängande och effektiv.

Målområden

Den nationella strategin för föräldraskapsstöd fokuserar på tre målområden för att uppnå strategins samlade målsättning: ett kunskapsbaserat arbetssätt, ett tillgängligt stöd och en stödjande organisation (Socialdepartementet, 2018).

Kunskapsbaserat arbetssätt

Att främja ett kunskapsbaserat arbetssätt är viktigt för att föräldraskapsstödet ska vara effektivt och anpassat till de verkliga behoven hos föräldrar och barn. Detta område rör utvecklingen och tillämpningen av evidensbaserade program och insatser som stöttar föräldrar. Det betonar även vikten av fortbildning för de professionella, så att de håller sig uppdaterade med de senaste forskningsresultaten inom föräldraskapsstöd. De som förmedlar föräldraskapsstödet enskilt eller i grupp har en avgörande roll för kvaliteten av stödet. Det är därför mycket viktigt att de får kontinuerlig kompetensutveckling och handledning (Frid & Olsson, 2019).

Det kunskapsbaserade arbetssättet inkluderar en systematisk uppföljning och utvärdering av insatserna för att kontinuerligt förbättra och anpassa stödet efter familjernas föränderliga behov.

Tillgängligt stöd

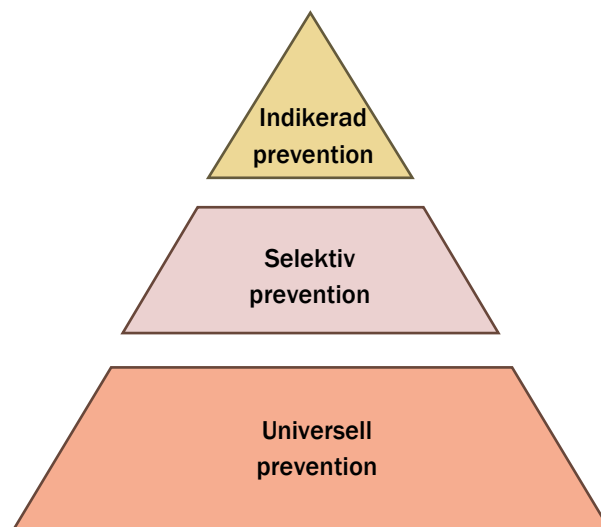
Målområdet tillgängligt stöd fokuserar på att stöd och resurser ska vara lättillgängliga för alla föräldrar, oavsett deras socioekonomiska förhållanden eller var de bor. Det handlar om att överbrygga geografiska och kulturella barriärer genom att till exempel erbjuda flerspråkiga kurser och material samt digitala alternativ. Detta målområde betonar också vikten av en inkluderande miljö där alla föräldrar, inklusive de med särskilda behov såsom nyanlända eller ensamstående föräldrar, känner att de har tillgång till stöd som är relevant och respektfullt.

Stödjande organisation

Det tredje målområdet, stödjande organisation, betonar behovet av starka och koordinerade strukturer som kan stödja genomförandet av föräldraskapsstöd. En stödjande organisation innebär inte bara tillräckliga resurser och tydlig styrning utan även samverkan mellan olika sektorer som hälsovård, utbildning och socialtjänst. Detta målområde uppmanar även till ett tydligt ledarskap och engagemang inom föräldraskapsstöd, vilket är avgörande för att skapa långsiktiga och hållbara förbättringar inom området.

Preventionsnivåer

För att förstå och effektivt implementera föräldraskapsstöd är det viktigt att förhålla sig till olika nivåer av prevention. Dessa nivåer klargör hur olika insatser lämpar sig för olika grupper av föräldrar utifrån deras specifika behov och risknivåer. Här är en översikt över de tre grundläggande preventionsnivåerna:

Universell prevention

Universell prevention riktar sig brett till alla föräldrar, oavsett deras specifika risknivå eller behov. Målet är att nå ut till hela befolkningen för att stärka grundläggande föräldraförmågor, främja positiva familjereaktioner och förebygga problem innan de uppstår. Detta kan inkludera allmänna informationskampanjer, utbildningsprogram om barns utveckling och tillgång till resurser som stärker föräldrarollen. Universella program syftar till att skapa en stabil grund för alla familjer.

Från graviditet till fem års ålder är det främst mödra- och barnhälsovård som ansvarar för det universella föräldraskapsstödet. Många kommuner erbjuder öppen förskola och föräldraskapsstödsprogram på generell nivå riktat till föräldrar till de yngsta barnen. För barn upp till 12 år och tonåringar menar Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2023a) att förskola, skola och föreningar har en viktig roll som arenor för universellt föräldraskapsstöd, till exempel i form av föräldragrupper, medan elevhälsa och primärvård kan ge stöd till föräldrar vid behov.

Selektiv prevention

Selektiv prevention fokuserar på grupper som bedöms vara i riskzonen för att utveckla specifika problem. Dessa kan exempelvis inkludera familjer som lever under socioekonomisk stress, minoritetsgrupper eller familjer med psykisk ohälsa eller funktionsnedsättningar. Insatserna är utformade för att hantera de specifika utmaningar som dessa familjer kan möta och kan inkludera riktade stödprogram, tidig intervention och tillgång till specialiserade insatser som syftar till att förhindra att mindre problem blir större.

Indikerad prevention

Indikerad prevention riktar sig till familjer där det redan finns tecken på problem, såsom beteendemässiga, emotionella eller andra svårigheter hos barnet. Målet med denna nivå är att förhindra att dessa problem förvärras genom att ge intensivt stöd och behandling. Exempel på insatser kan inkludera familjebehandling, specialiserad rådgivning och program som fokuserar på att hantera specifika beteendeproblem eller emotionella svårigheter. Flera indikerade insatser har visat sig vara effektiva i att behandla specifika behov. Forskning visar att dessa program kan minska

svårigheter hos barn och förbättra familjedynamiken på ett sätt som är både effektivt och kostnadseffektivt (Enebrink & Stattin, 2020; Folkhälsomyndigheten, 2013).

Selektiv och indikerad prevention kan också tillsammans benämnas som riktad preventionsnivå. Genom att implementera de tre olika nivåerna av prevention säkerställs att föräldraskapsstöd inte bara är omfattande utan också skraddarsytt för att möta de olika behoven hos familjer i olika situationer.

Kartläggningar av föräldraskapsstöd

För att stärka föräldraskapsstöd på kommunal nivå är det viktigt att genomföra grundliga kartläggningar och behovsanalyser. Dessa processer bör omfatta flera steg som syftar till att skapa en detaljerad och holistisk förståelse för föräldra- och familjebehov samt tillgängliga resurser och stödstrukturer.

Det finns flera rapporter som beskriver viktiga aspekter att beakta vid kartläggning av behov och befintligt föräldraskapsstöd, inklusive publikationer från Länsstyrelsen i Örebro län (2023), PA Consulting Group (2019) och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2018). Här följer en sammanfattning av de viktigaste aspekterna:

- Kartläggningen bör inledas med en tydlig definition av syftet och målen. Det är avgörande att engagera alla relevanta aktörer från starten, inklusive kommunens olika avdelningar, hälsovården, skolan och förskolan samt civilsamhället, för att främja tvärssektoriell samverkan.
- Både kvantitativa och kvalitativa uppgifter bör inhämtas och från många källor, för att få en omfattande bild av befintliga förhållanden. Exempel kan vara statistik över befolkningens sammansättning, befintliga stödprogram och feedback från föräldrar och familjer.
- Det insamlade materialet bör användas för att analysera och identifiera både styrkor och brister i det nuvarande utbudet av stöd samt för att identifiera specifika grupper eller områden där stödbehoven är som störst.
- Baserat på kartläggningen och behovsanalysen bör befintliga program utvecklas och nya insatser planeras där luckor har identifierats.

Resultat från tidigare genomförda kartläggningar

Flera kartläggningar har publicerats de senaste åren. Dessa har genomförts både på regional nivå, i exempelvis Västmanland och Skåne (WSP Advisory, 2021; Religio, 2023) och i enskilda kommuner, som Trollhättan, Göteborg, Umeå (Corneliusson & Johansson, 2017; Jämlikt Göteborg, 2017; Davidila, 2023). Resultaten från dessa kartläggningar visar att utbudet av föräldraskapsstöd skiljer sig åt i olika delar av landet och mellan stad och landsbygd. Kartläggningarna visar också på viktiga områden att beakta i utvecklingen av föräldraskapsstöd.

För att effektivt stärka föräldraskapsstöd på kommunal nivå visar kartläggningarna att det är kritiskt att genomföra omfattande behovsanalyser och anpassa stöd till både universella och specifika målgrupper. Insatserna behöver vara tillgängliga från inledningen av föräldrarnas graviditet till dess att barnet når vuxen ålder, med särskilt fokus på att inkludera nyanlända och utsatta grupper.

En växande trend är användningen av digitala plattformar för att erbjuda föräldrastöd, vilket inte bara ökar tillgängligheten utan också gör att föräldrar kan få stöd på flexibla tider, något som blev särskilt viktigt under pandemins begränsningar.

Framgången för föräldraskapsstöd är starkt beroende av god samverkan mellan olika aktörer som kommuner, landsting och civilsamhällets organisationer. Samordnade insatser mellan olika sektorer skapar en robust och sammanhängande stödstruktur, vilket är avgörande för att säkerställa kontinuitet i stödet till föräldrar.

Utbildning av personal i evidensbaserade metoder och program är centralt för att säkerställa kvaliteten på föräldraskapsstödet. Det är också viktigt att stärka personalens förmåga att arbeta med mångfald och interkulturell kommunikation.

Det är avgörande att aktivt inhämta synpunkter från föräldrar för att forma och justera föräldraskapsstöd så att det motsvarar de lokala behoven och säkerställa att de är relevanta och effektiva.

Uppföljning

Rapporterna "Struktur o indikatorer för uppföljning av föräldraskapsstöd" (Preuter, Johansson, & Bokström, 2022), "Att lyckas med föräldraskapsstödjande arbete" (Länsstyrelsen i Örebro, 2023) och "Kartläggning och ramverk för uppföljning av föräldraskapsstöd" (PA Consulting Group, 2019) betonar att uppföljningsprocesser är avgörande för att utvärdera och förbättra föräldraskapsstöd på alla nivåer. Dessa dokument understryker vikten av att utveckla och implementera en uppföljning som inkluderar både struktur-, process-, resultat- och effektmått. Detta säkerställer inte bara att insatserna är evidensbaserade utan också att de kontinuerligt kan förfinas baserat på mätbara utfall. Det är också viktigt att integrera dessa uppföljningsstrategier i alla led av föräldraskapsstödsinsatser, från planering och implementering till långsiktig utvärdering.

Kartläggningarna från Västmanland, Skåne, Trollhättan, Umeå och Göteborg visar att strukturerad och systematisk uppföljning av föräldraskapsstöd är avgörande för dess effektivitet och kvalitet. Det finns ett uttalat behov av att utveckla enhetliga och standardiserade uppföljningsmetoder. De flesta rapporter betonar bristen på konsekvent och integrerad uppföljning, vilket leder till att många insatser inte kan utvärderas fullt ut eller förbättras baserat på insamlade uppgifter om förändrade förhållanden och resultat.

För att åtgärda detta behov bör kommuner och regioner införa standardiserade uppföljningsverktyg och uppföljningsindikatorer som mäter såväl strukturella aspekter, som programmets tillgänglighet och personalens kompetens, som utfallsbaserade mått inklusive föräldrars och barns välbefinnande och programmets långsiktiga påverkan. Det är också viktigt att dessa uppföljningar innehåller feedbackmekanismer där resultat systematiskt återförs till de verksamheter som genomför stödåtgärderna, för att möjliggöra kontinuerliga förbättringar och justeringar. Genom att implementera robusta uppföljningsprocesser kan föräldraskapsstöd bli mer målinriktat och effektivt, vilket leder till bättre och mer hållbara resultat.

Kunskapsgrund

Den nationella strategin (Socialdepartementet, 2018) slår fast att föräldraskapsstöd som erbjuds i möjligaste mån ska vara kunskapsbaserat. Det gäller såväl att en kontinuerlig kunskapsutveckling ska ske och kunskapsbaserade arbetssätt och metoder bör implementeras, som att den kunskap som redan finns i verksamheterna behöver systematiseras.

Under år 2025 kommer en ny socialtjänstlag att införas där kravet införs att verksamheterna ska bedrivas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Den nya lagtexten synliggör vikten av att ta stöd i vetenskapliga studier men också vikten av att systematisera och dokumentera lokal kunskap. Det innebär att skarpare krav kommer att ställas på de insatser, till exempel i form av föräldraskapsstöd, som socialtjänsten erbjuder (Socialdepartementet, 2020).

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) rekommenderar att föräldraskapsstödet ska utgå ifrån aktuell och tillgänglig relevant forskning och vetenskaplig evidens. De hänvisar till Socialstyrelsens beskrivning av evidensbaserad praktik där professionell expertis tillsammans med bästa tillgängliga kunskap och klientens erfarenheter, önskemål, situation samt kontextuella omständigheter ska vägas samman vid beslut om insatser (Socialstyrelsen, 2019).

MFoF är den huvudsakliga expertmyndigheten med ansvar för föräldraskapsstöd på en nationell nivå. Men även Länsstyrelserna och Socialstyrelsen främjar på olika sätt arbetet. Flera olika myndigheter har tagit fram nationella riktlinjer och rekommendationer där föräldraskapsstöd nämns. SBU har också genomfört systematiska översikter av effektiviteten av olika typer av föräldraskapsstöd. Studien i den här rapporten utgår ifrån den nationella strategin och främst de tillhörande kunskapsunderlag som tillhandahålls av MFoF.

Förväntade effekter av föräldraskapsstöd

Universella insatser har visat sig ha breda fördelar och kan enligt vissa studier ha en förebyggande effekt och ge hälsoekonomiska vinster, även om effekterna på specifika problem kan vara svårare att mäta på grund av deras breda natur (Stattin & Enebrink, 2020; Folkhälsomyndigheten, 2013). Selektiva program riktade mot specifika grupper som anses vara i riskzonen visar på stark evidens för ökad föräldraförmåga och minskning i barnens beteendeproblem (Enebrink & Stattin, 2020). På individnivå ses alltså mindre effekter av universellt stöd och måttliga till stora effekter av riktat stöd, eftersom det på den riktade nivån finns ett större behov och utrymme för förändring (Alfredsson, 2024). På samhällsnivå kan dock universella insatser riktade mot hela befolkningen, och där tillräckligt många föräldrar deltar, ha en större effekt än enbart omfattande insatser till högriskgrupper. Det här brukar benämnas som den preventiva paradoxen.

Manualbaserade föräldraskapsstödsprogram

De insatser som kallas föräldraskapsstödsprogram är strukturerade och ledda insatser, ofta i grupp. De omfattar flera träffar och standardiserade element. Målet för allmänna föräldraskapsstödsprogram är att ”stärka föräldra- och barnrelationen

för att förebygga barns och ungas känslomässiga eller beteendemässiga problem”. (Alfredsson, 2024). Manualbaserade program för föräldraskapsstöd ska enligt MFoF bygga på en teoretisk och terapeutisk grund. De ska också innehålla en tydlig programteori, det vill säga en idé om hur innehållet ska leda till önskade förändringar (MFoF, 2024). Standardiseringen och användningen av en manual gör att sådana program är lika till innehållet oavsett var och av vem de erbjuds, vilket också underlättar möjligheten att följa upp deras förväntade effekter.

MFoF:s sammanställning av program och metoder för föräldraskapsstöd (MFoF, 2024) listar de insatser som kommuners sociala barn- och ungdomsvård angett i Socialstyrelsens öppna jämförelser att de använder. I översikten över program och metoder bedömer MFoF också vilken evidens som finns. Evidens innebär här ett tillräckligt starkt underlag av vetenskapliga studier. Det kan alltså finnas program som upplevs välfungerande eller har utvärderats med positiva resultat men där evidensen bedöms som otillräcklig. För påvisad positiv effekt enligt MFoF:s bedömning krävs att minst två välgjorda randomiserade kontrollerade studier har utförts, av två oberoende forskare. Viss påvisad effekt innebär att en eller flera sådana studier utförts av samma forskare eller forskargrupp.

Metod och material

Detta kapitel beskriver den metodologiska ansatsen och det material som vi använt i kartläggningen och analysen av föräldraskapsstöd i Stenungsunds kommun. Studien omfattar en kartläggning, Gap-analys och förslag på steg framåt.

Kartläggningen innefattar en genomgång av befintlig dokumentation och statistik samt uppföljning av insatserna, intervjuer med representanter för verksamheter inom Stenungsunds kommun, Västra Götalandsregionen och civilsamhället samt en översikt av demografiska och socioekonomiska faktorer för föräldrar och barn i kommunen. Den omfattar också en sammanfattande kategorisering av det befintliga föräldraskapsstödet.

Gap-analysen relaterar det befintliga stödet till de identifierade behoven i kommunen, och ställer resultatet av kartläggningen i relation till den nationella strategins tre målområden. De föreslagna stegen framåt baseras på information och synpunkter från intervjuer och en workshop med nyckelpersoner där preliminära resultat diskuterades, samt den genomförda Gap-analysen.

Intervjustudie

Vi har genomfört en semistrukturerad intervjustudie med professionella från olika verksamheter inom kommunen, regionen och civilsamhället som erbjuder föräldraskapsstöd. Studien omfattar 18 intervjuer med 24 informanter som representerar kommunala enheter, regionverksamheter, civilsamhällets organisationer samt en privatperson.

Tabell 1. Verksamheter som deltagit i intervjustudien.

Verksamheter/områden i kommunal regi eller med kommunen som samverkanspart	Verksamheter i regionens regi	Civilsamhälles-organisationer	Privatpersoner
Folkhälsa Stenungsund	Barnvårdscentral (BVC)	Pelikanen	Representant för egeninitierad föräldragrupp Stenungsund
Individ- och familjeomsorg (IFO) Stenungsund	Närhälsan Stenungsund	(Svenska kyrkan) Stenungsund	
Enheten för familjestöd Stenungsund	Barnvårdscentral (BVC) Capio Stenungsund		
Familjecentralen Hasselkärnan Stenungsund	Psykologmottagning föräldraskap och små barn Stenungsund		
Central barn- och elevhälsa Stenungsund	Habilitering barn och unga Kungälv		
MiniMaria (Kungälv/Stenungsund)	Barnmorskemottagning Regionhälsan Stenungsund		
Samverkansgrupp barns och ungas psykiska hälsa Stenungsund	Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) Stenungsund		
	Ungas psykiska hälsa (UPH) Sundet Stenungsund		

Några verksamheter har avböjt att medverka utifrån att föräldraskapsstöd inte uttalat ingår i uppdraget. Verksamheter och insatser som enbart riktar sig till barn och unga och inte möter föräldrar ligger utanför ramen för den här studien.

En privatperson har intervjuats i egenskap av förälder som på eget initiativ anordnat träffar för familjer med barn med särskilda behov. Huvudfokus i den här studien är dock verksamheterna och de professionellas beskrivningar och resonemang.

Att intervjuerna varit semistrukturerade innebär att vi använt fördefinierade frågeställningar, men att informanterna har varit fria att utveckla sina resonemang och lyfta fram ytterligare aspekter de upplevt som viktiga. Intervjuerna har transkriberats och svar och resonemang har kategoriserats både utifrån initiala frågeställningar och identifierade centrala teman.

Utskick till föreningar

Ett samlat mejlutskick har genomförts till samtliga föreningar i kommunens register där de tillfrågats om aktiviteter enligt definitionen av föräldrastöd. Utskicket gick till 77 representanter för föreningar, varav 33 svarade. Resultatet ska alltså inte ses som heltäckande utan ett urval av aktuella insatser.

Workshop

Under maj 2024 genomförde vi en workshop där professionella från kommunens och regionens verksamheter bjöds in. Preliminära resultat redovisades och diskuterades. med fokus dels på det sammanlagda utbudet av stöd för Stenungsunds föräldrar, dels vägar framåt till ett hållbart föräldraskapsstöd. Här bidrog även representanter från förskola, grundskola och gymnasieskola som inte deltagit i intervjustudien.

Analys

Vi har också hämtat ytterligare information från de olika verksamheternas webbplatser så väl som interna dokument för uppföljning. Workshopdeltagarnas inspel dokumenterades och har utgjort ytterligare underlag i analysen. Preliminära resultat har förankrats med verksamheterna. Kartläggningen ger en bild av hur informanterna själva beskriver sina verksamheter och insatser år 2023–2024.

Barn och föräldrar i Stenungsund

I det här avsnittet ger vi en översiktlig bild av hur många av Stenungsunds invånare som kan vara berörda av olika typer av universella och selektiva insatser för olika målgrupper.

Statistik om barn och föräldrar i Stenungsunds kommun

En central del av föräldraskapsstöd är att nå ut brett i befolkningen för att stärka föräldrars grundläggande föräldraförmågor, främja positiva familjerelationer och förebygga problem innan de uppstår. I exempelvis informationskampanjer, utbildningsprogram om barns utveckling och tillhandahållande av resurser som stärker föräldrarollen är målgruppen alla föräldrar och blivande föräldrar.

För att planera den typen av insatser behövs information om antalet berörda invånare. Detsamma gäller i planeringen av insatser på selektiv nivå, det vill säga insatser riktade till vad som bedöms vara generella riskgrupper av föräldrar. Här är det möjligt att uppskatta antalet berörda invånare i kommunen baserat på offentlig befolkningsstatistik.

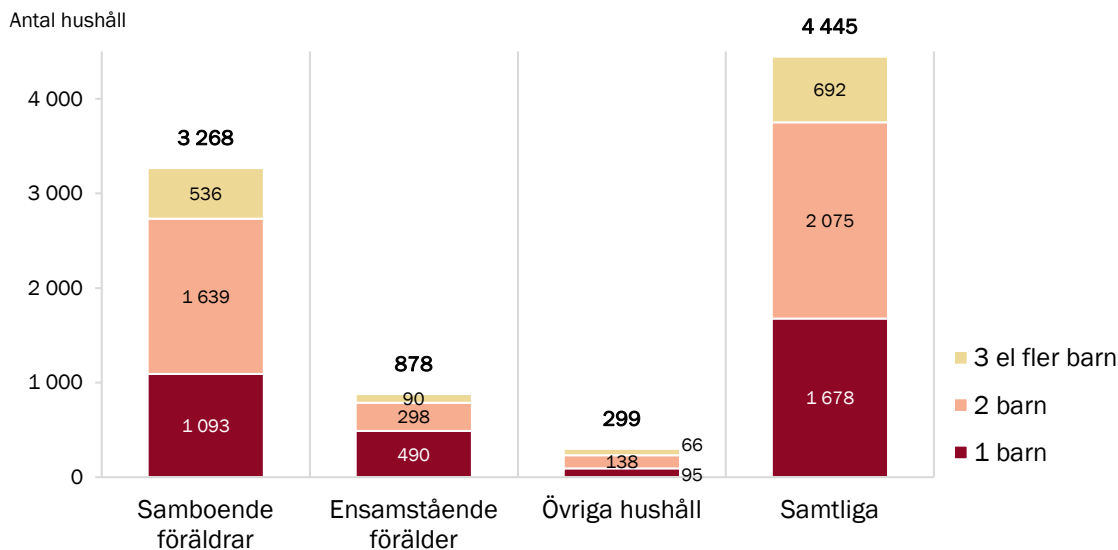
Uppgifterna baseras på statistik från Statistikmyndigheten SCB. Uppgifterna är hämtade från både den offentligt tillgängliga statistikdatabasen med uppgifter om landets invånare och hushåll samt den så kallade mikrodata-basen för ”Region Väst” som Göteborgsregionen har tillgång till.

Hushåll med barn eller unga vuxna

I Stenungsund som helhet fanns den 31 december 2023 totalt 12 159 hushåll. I cirka 4 450 av dessa hushåll fanns barn i varierande åldrar. I merparten av barnhushållen finns det samboende vuxna, gifta eller sambos – det gäller i mer än 3 200 av dem (diagram 1). Ungefär 900 barnhushåll består av ensamstående föräldrar. Ytterligare cirka 300 barnhushåll definieras som ”övriga hushåll”, vilket avser hushåll där minst en person saknar relation till någon i hushållet eller att hushållet av andra skäl inte kan klassas som ensamstående eller sammanboende.

I nästan hälften av kommunens barnhushåll ingår två barn (47 procent), och i ungefär 16 procent av hushållen ingår minst tre barn (gäller 10 procent av ensamhushållen) (diagram 1).

Diagram 1 Antal hushåll med barn eller unga vuxna, utifrån hushållstyp, 2023

Kommentar: En person definieras i SCB:s befolkningsstatistik som barn, oavsett ålder, då den ingår i ett hushåll tillsammans med minst en av sina föräldrar, om personen själv saknar barn eller partner i samma hushåll. En förälder-barn-relation skapas om en person är biologisk förälder, adoptivförälder, vårdnadshavare eller "Annan person" till någon i hushållet.

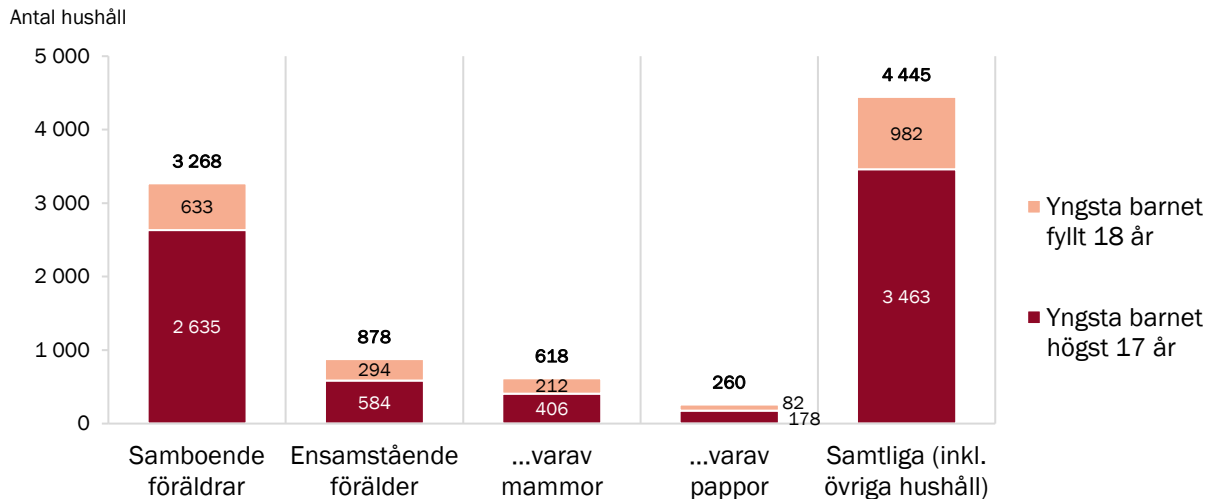
Källa: SCB:s statistikdatabas (befolkning/hushåll).

I SCB:s mikrodatabas är det möjligt att bryta ned statistiken utifrån det yngsta barnets ålder. Vår beskrivning kommer att fokusera på om barnen är under 18 år eller annars kan beskrivas som "unga vuxna", 18 år eller äldre.

I ungefär tre av fyra barnhushåll finns det barn under 18 år – i antal handlar det om nära 3 500 hushåll (diagram 2). I övriga hushåll är det yngsta barnet minst 18 år, det vill säga inte längre ett barn i juridisk mening utan en myndig person. Det är vanligare att yngsta barnet har fyllt 18 år i hushåll med ensamstående föräldrar jämfört med hushållen till samboende föräldrar: det gäller cirka vart tredje hushåll jämfört med vart femte.

När det gäller ensamstående föräldrar visar statistiken vidare att det finns mer än dubbelt så många ensamstående mammor som pappor i kommunen: enligt 2023-statistiken nästan 620 mammor mot 260 pappor (diagram 2). Relativt sett är skillnaden störst i hushållen där yngsta barnet fyllt 18 år – ungefär 210 mammor jämfört med 80 pappor.

Diagram 2 Antal hushåll med barn under 18 år respektive 18 år eller äldre, utifrån föräldrasituation, 2023

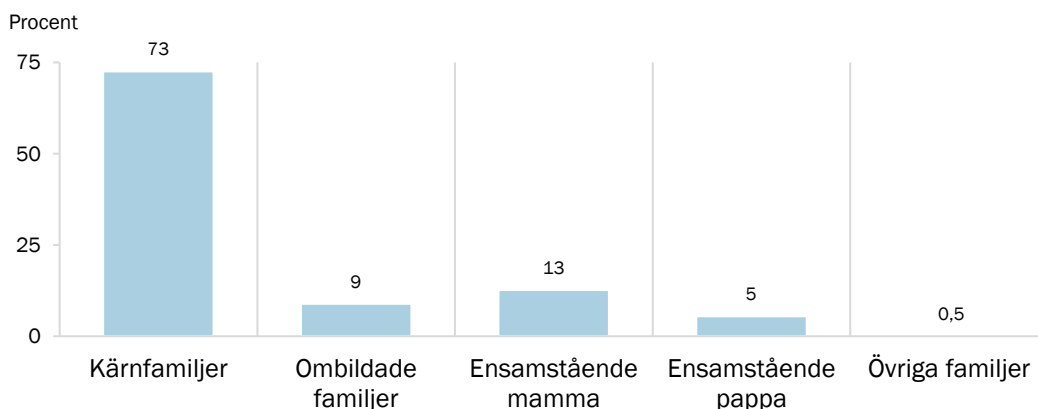

Kommentar: Övriga flerpersonshushåll annat än samboende/gifta föräldrar särredovisas inte i diagrammet men ingår i gruppen "Samtliga". Det handlar om totalt 299 hushåll: 244 i hushåll med barn under 18 år, 55 i hushåll där yngsta barnet är 18 år eller äldre.

Källa: SCB, mikrodatabasen för Region Väst. Bearbetning GR, FoU i Väst.

SCB redovisar i sin offentliga statistikdatabas rörande levnadsförhållande hur många familjer som är kärnfamiljer eller ombildade. År 2022 gällde för Stenungsund att nästan tre av fyra familjer var kärnfamiljer medan nästan var tionde var ombildad på något sätt (diagram 3). Andelen ombildade familjer har legat tämligen stabilt på 9–10 procent det senaste decenniet. År 2022 var 314 familjer med barn 0–17 år registrerade som "ombildade".

Diagram 3 Fördelning av olika familjetyper i familjer med hemmaboende barn 0–17 år, 2022

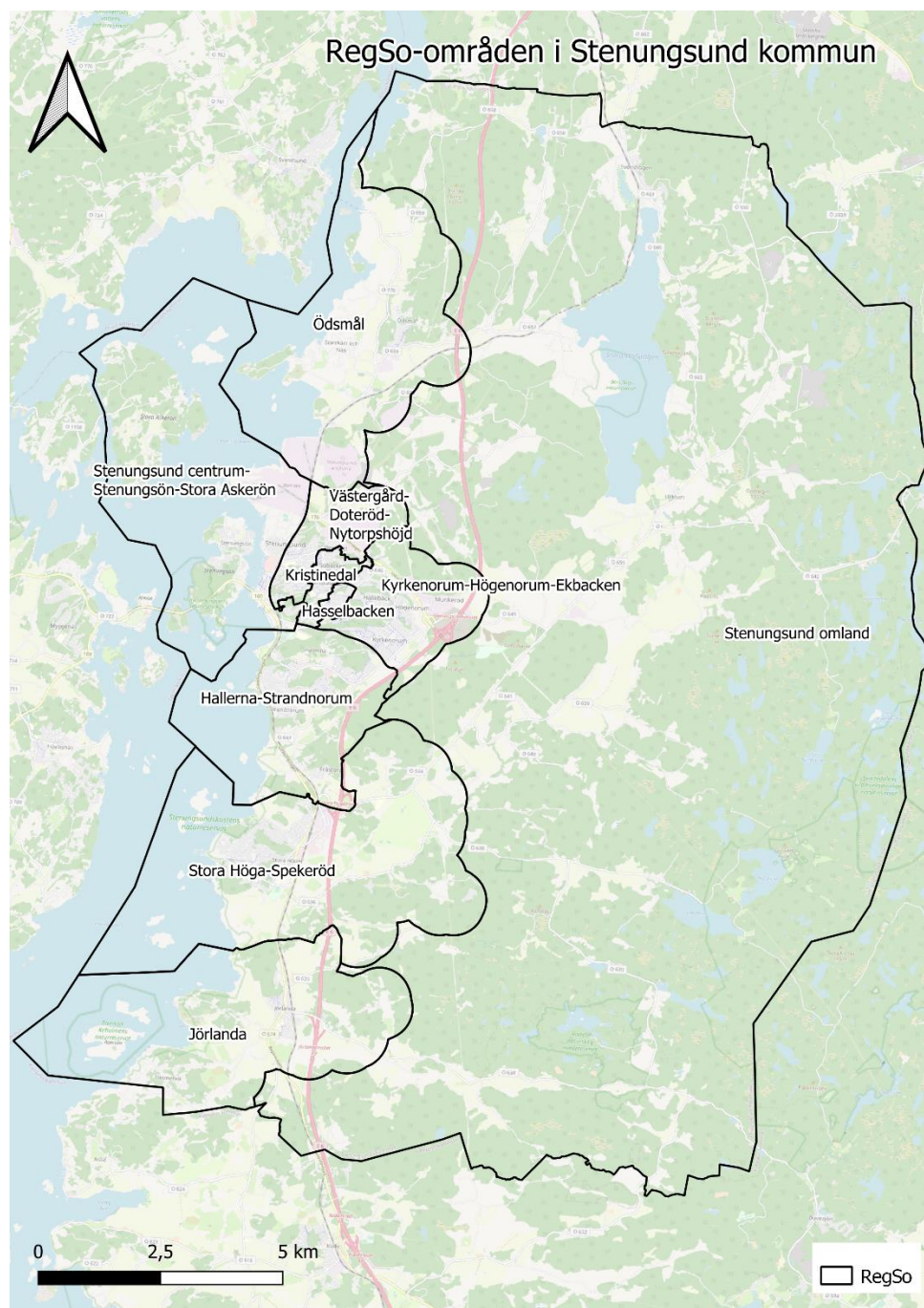
Kommentar: Uppgifterna baseras på totalt 3 545 familjer, per situationen 31 december 2022.

Källa: SCB:s statistikdatabas (levnadsförhållanden/barn- och familjestatistik).

Barnhushåll i olika delar av kommunen

För att insatser inom föräldraskapsstöd ska vara brett tillgängliga för kommunens föräldrar oavsett var de bor, är den geografiska spridningen av barnhushållen en viktig del av kartläggningen av målgruppen. Ett sätt att dela in kommunen i områden är de så kallade regionala statistikområdena (RegSO), som SCB har tagit fram nationellt i dialog med kommunerna. Områdena är skapade utifrån variationer av socioekonomiska förhållanden inom kommunen. Statistiken kan därför också användas som stöd i planering av insatser på selektiv nivå, riktad till föräldrar med förhöjd risk för socioekonomisk stress.

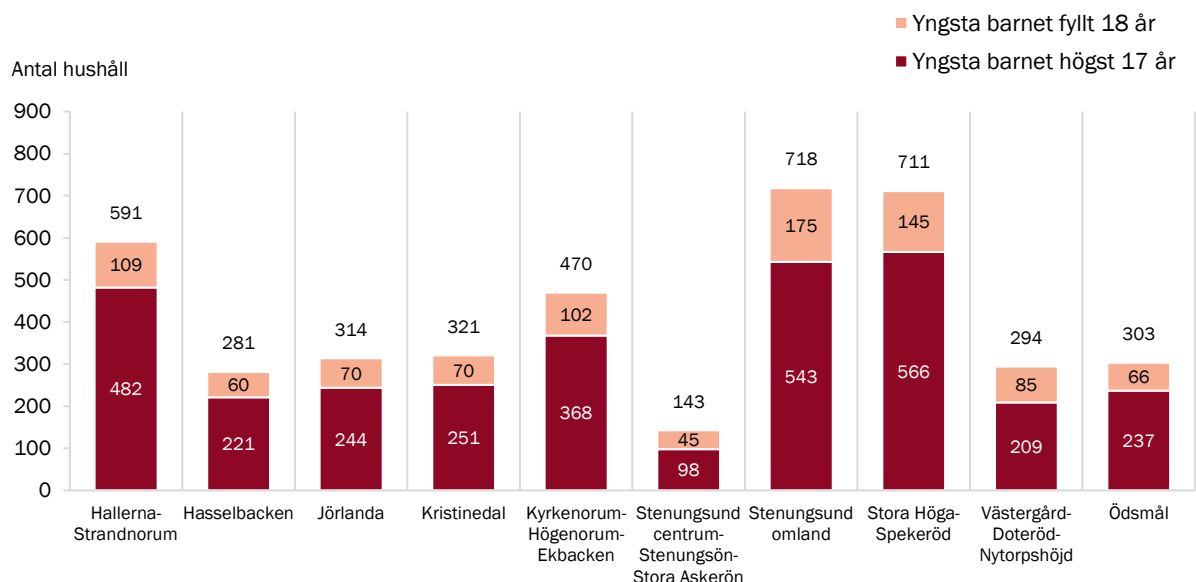
Figur 1. Karta över RegSo-områden.

Av SCB:s statistik framkommer att antalet barnfamiljer är allra störst i de två områden som benämns Stenungsund omland och Stora Höga-Spekeröd: över 700 hushåll vardera (diagram 4). Relativt många barnhushåll återfinns även i Hallerna-Strandnorum och Kyrkenorum-Högenorum-Ekbacken. I Stenungsund centrum-Stenungsön-Stora Askerön finns tvärtom förhållandevis få barnhushåll (drygt 140).

Relativt sett är det vanligare med barnhushåll där (det yngsta) barnet fyllt 18 år i Stenungsund centrum Stenungsön-Stora Askerön och i Västergård-Doteröd-Nytorpshöjd jämfört med övriga områden i kommunen. Till antalet finns det dock fler ”äldre” barnhushåll i de fyra områdena med flest barnhushåll totalt.

Diagram 4 Antal hushåll med barn (under 18 år respektive 18 år eller äldre) per kommunområde, 2023

Kommentar: Den geografiska indelningen utgår från Stenungsunds tio så kallade Regionala Statistikområden (RegSO). Mer information finns här:

<https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/regso---regionala-statistikomraden/>

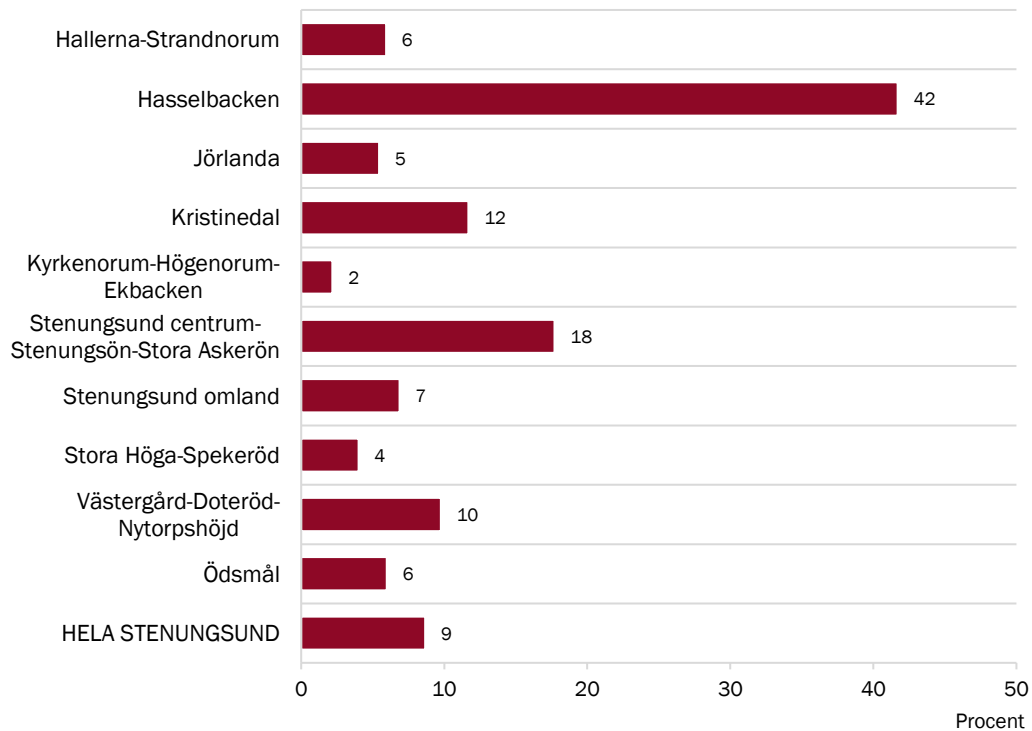
Övriga barnhushåll med annat än med ensamstående eller samboende/gifta föräldrar ingår inte i redovisningen (se kommentar till diagram 2).

Källa: SCB, mikrodatabasen för Region Väst. Bearbetning GR/FoU i Väst.

Utifrån annan tillgänglig områdesstatistik, som avser år 2022, är det tydligt hur den socioekonomiska resursstyrkan generellt är lägre hos hushållen i Hasselbacken jämfört med övriga. I Hasselbacken definieras ungefär fyra av tio hushåll, med barn under 18 år, som att hushållet har låg ekonomisk standard (diagram 5a). Detta mått är relativt och innebär att hushållets disponibla inkomst per konsumtionsenhet är mindre än 60 procent av medianvärdet för riket. I övrigt varierar andelen hushåll med låg ekonomisk standard mellan 2 och 18 procent, där andelen i Stenungsund centrum-Stenungsön-Stora Askerön är störst av de resterande kommunområdena (18 procent). Statistiken ska tolkas ungefärligt till följd av att hushållsstatistiken knuten

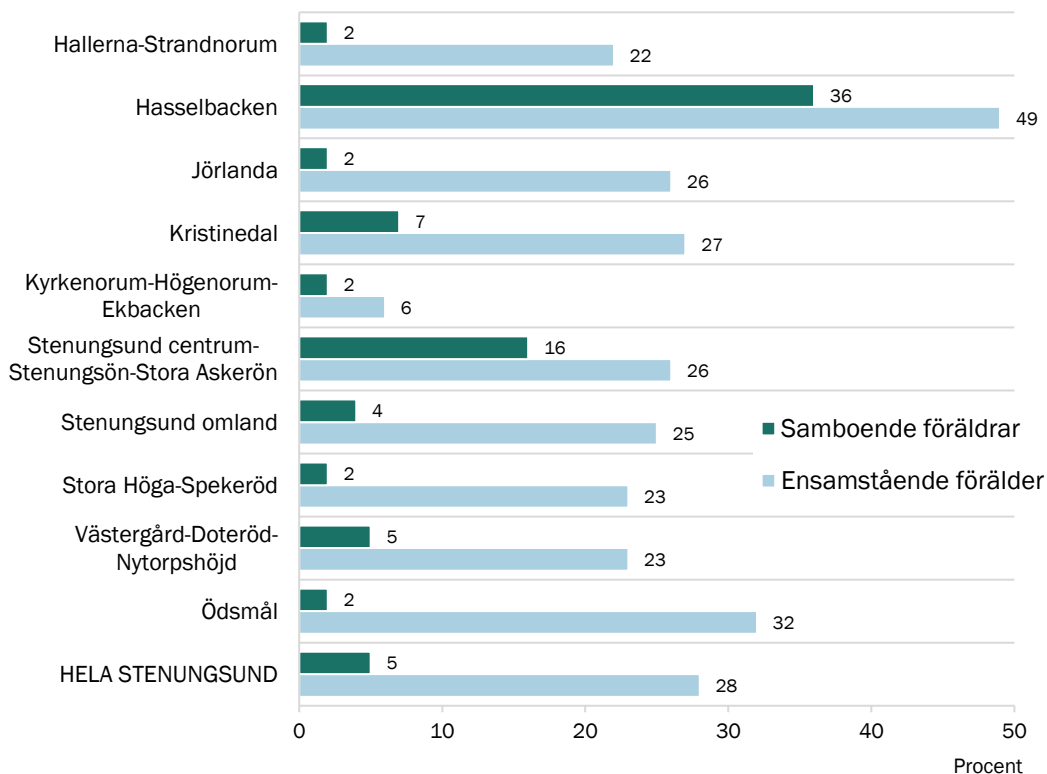
till uppgiften om ekonomisk standard inte baseras på exakt samma antal hushåll som statistiken redovisad i avsnitten ovan.

Diagram 5a Andel hushåll med barn under 18 år som har låg ekonomisk standard, per kommunområde, 2022

Det är tydligt, och förväntat, att hushållen med ensamstående föräldrar genomgående tenderar att ha en lägre ekonomisk standard än hushållen med samboende föräldrar. I alla redovisade kommunområden utom ett klassificeras minst vart femte hushåll med ensamstående förälder som att det har låg ekonomisk standard (diagram 5b). Hasselbacken avviker tydligt även i detta fall med nästan hälften. Undantaget är Kyrkenorum-Högenorum-Ekbacken, som avviker åt det andra hållet med relativt få hushåll med ensamstående förälder som klassas som att det har låg ekonomisk standard (6 procent).

Diagram 5b Andel hushåll med barn under 18 år som har låg ekonomisk standard – en jämförelse mellan hushåll med ensamstående föräldrar och hushåll med samboende föräldrar, per kommunområde, 2022

Kommentar: Uppgifter för 2023 blir tillgängliga hösten 2024.

Låg ekonomisk standard beräknas som att hushållets disponibla inkomst per konsumtionsenhet är mindre än 60 % av medianvärdet. Måttet är alltså ett relativt mått på resursstyrka. Beräkningen utgår från "helårshushåll" och exkluderar dem som inte definieras som detta.

Den geografiska indelningen utgår från Stenungsunds tio så kallade Regionala Statistikområden (RegSO). Mer information finns här: <https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/regso--regionala-statistikomraden/>

Övriga barnhushåll med annat än med ensamstående eller samboende/gifta föräldrar ingår inte i redovisningen (se kommentar till diagram 2).

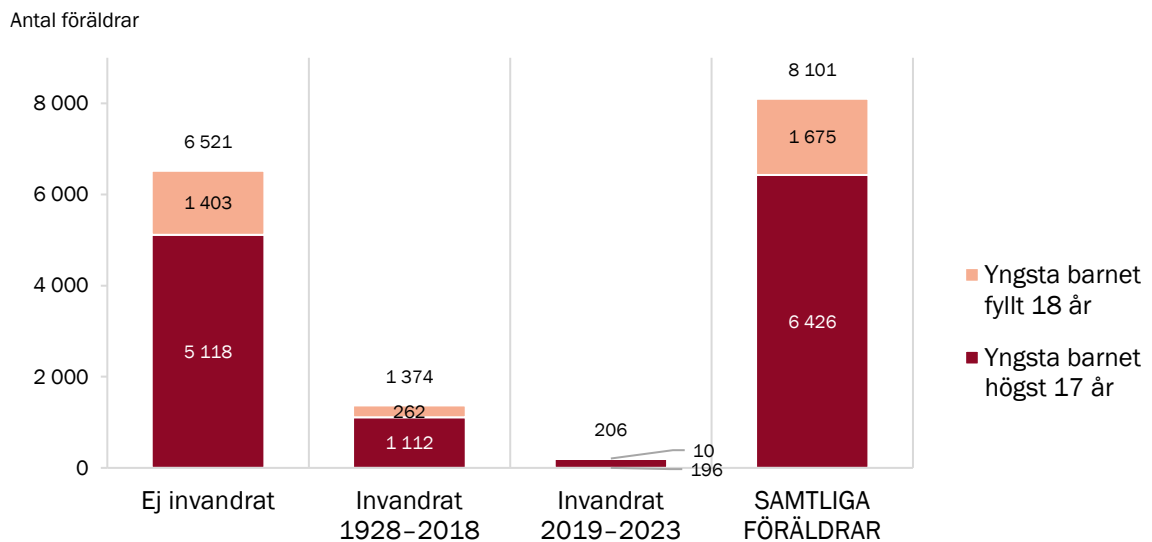
Källa: SCB, mikrodatabasen för Region Väst. Bearbetning GR/FoU i Väst.

Föräldrar som är relativt nyanlända till Sverige

En annan faktor som är relevant att belysa utifrån behov av selektiva insatser är var i kommunen det bor föräldrar som är nyanlända. Som nyanländ är det naturligt att kunskaperna om, och förankringen i, det nya landet är mer begränsade jämfört med i befolkningen i stort. Eftersom den här typen av bakgrund kan variera mellan föräldrar och inom ett och samma hushåll är vi i detta fall hänvisade till statistik på individnivå, det vill säga uppgifter om enskilda föräldrar oavsett om de delar föräldraskapet med någon annan i hushållet eller inte. Enligt SCB:s statistik finns i Stenungsund drygt 200 föräldrar som invandrat till Sverige under perioden 2019–2023, det vill säga under den senaste femårsperioden (diagram 6). Det motsvarar ungefär 2,5 procent av samtliga föräldrar. Ungefär var femte förälder har invandrat

till Sverige totalt sett (det gäller både avgränsat till föräldrar med barn under 18 år och när de unga vuxna räknas med). Ett tjugotal av de relativt nyinvandrade föräldrarna är ensamstående. Merparten av gruppen nyinvandrade föräldrar har barn under 18 år.

Diagram 6 Antal **föräldrar** till hemmaboende barn eller unga vuxna, utifrån invandringsbakgrund eller inte, 2023

Kommentar: Invandrade personer är inte nödvändigtvis födda utomlands. Totalt är 1 004 av Stenungsunds föräldrar i hushåll med barn under 18 år utrikes födda.

Källa: SCB, mikrodatabasen för Region Väst. Bearbetningar GR, FoU i Väst.

Kvinnor som fött barn under året

En specifik målgrupp för föräldraskapsstöd är nyblivna föräldrar. I SCB:s mikrodatabas finns uppgift om antalet kvinnor som fött barn under året (dock inte om dessa kvinnor är förstagångsföderskor).

Enligt statistiken var det 243 kvinnor som födde barn i Stenungsund under år 2023, ett lite mindre antal än de 287 som födde barn under 2022. Ett tiotal av de kvinnor som födde barn under 2023 har invandrat till Sverige under den senaste femårsperioden.

Sett till kommunens olika geografiska områden föddes relativt många barn under både 2022 och 2023 i Stora Höga-Spekeröd samt i Stenungsund omland (diagram 7a). I relation till antalet invånare totalt är det dock Ödsmål som avviker mest från genomsnittet, med 12–13 kvinnor som fött barn under året per 1 000 invånare i området (diagram 7b). Genomsnittet för Stenungsunds kommun är dock nästan detsamma (9–10). Det område i kommunen som avviker mest från övriga är i stället Stenungsund centrum-Stenungsön-Stora Askerön med relativt få födslar, vilket även gäller i absoluta tal. Under 2023 gäller det även Jörlanda. Det här är statistik som naturligtvis kan förändras mycket år från år, och det är därför viktigt att både ha ett

flerårigt tidsperspektiv och att uppdatera informationen när ny statistik finns tillgänglig.

Diagram 7a Antal kvinnor som fött barn under året per kommunområde, 2022 och 2023

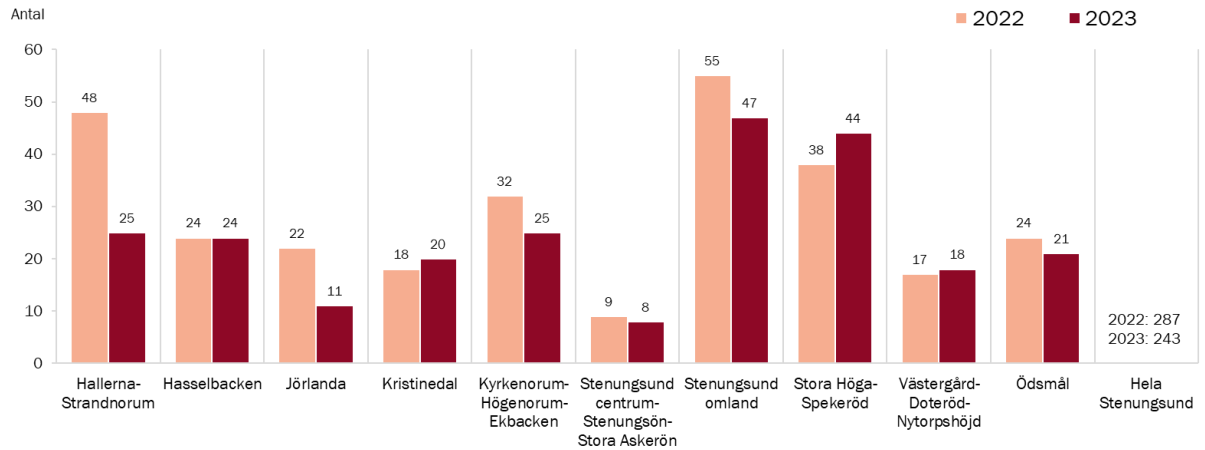
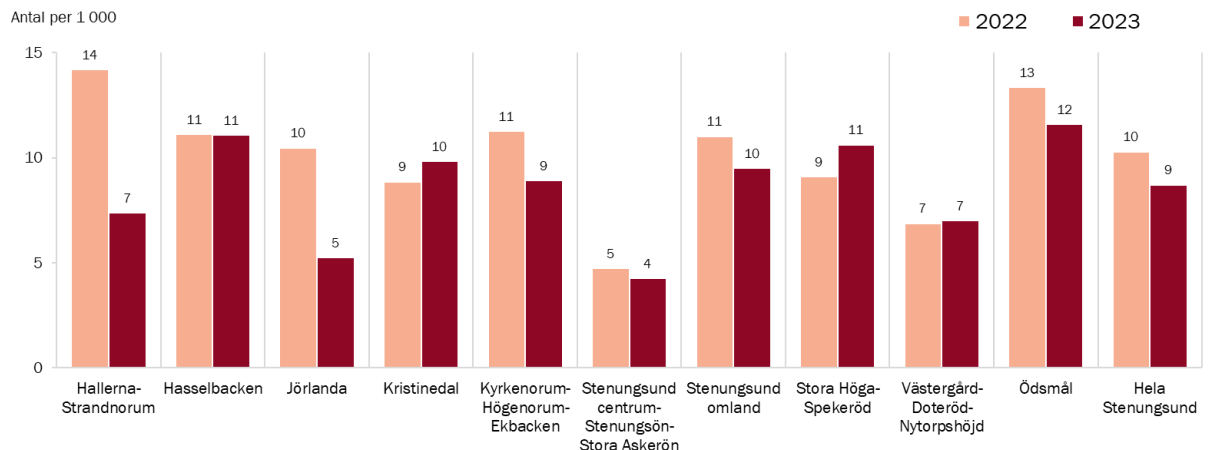

Diagram 7b Antal kvinnor som fött barn under året per kommunområde per 1 000 invånare, 2022 och 2023

Kommentar: Den geografiska indelningen utgår från Stenungsunds tio så kallade Regionala Statistikområden (RegSO). Mer information finns här: <https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/regso--regionala-statistikomraden/>

Källa: SCB, mikrodatan för Region Väst. Bearbetningar GR, FoU i Väst.

Antalet barn i kommunen

Hittills har vår kartläggning av kommunens invånare utgått från antalet hushåll med barn samt antalet föräldrar. En sista bild i vår kartläggning beskriver *antalet barn* som finns i Stenungsund och i kommunens olika geografiska områden. I detta fall har vi möjlighet att själva skapa en åldersindelning med tydligare koppling till var i livet

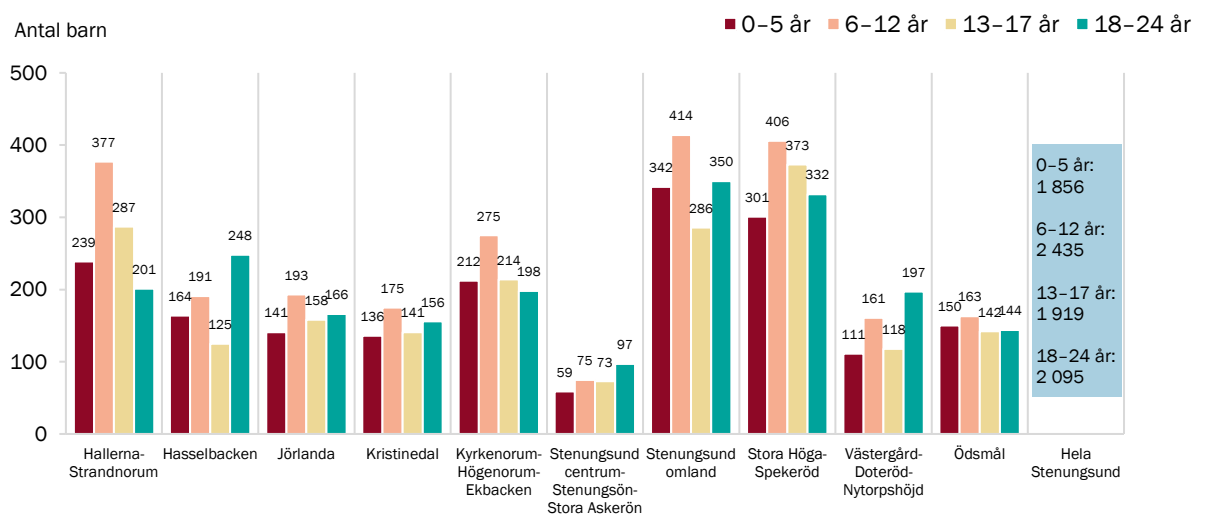
barnen befinner sig och vilka verksamheter som möter barnen: förskolan, grundskolan, gymnasiet samt ”friare” unga vuxenår. För jämförbarhet med kapitlets tidigare beskrivningar skär vi dock indelningen genom gymnasiegruppens 17- och 18-åringar.

Sammantaget finns många av kommunens barn i Stora Höga-Spekeröd och Stenungsund omland – och tvärtom få i Stenungsund centrum-Stenungsön-Stora Askerön (diagram 8).

Det ska dock påminnas om att områdena är olika stora sett till antalet invånare. Med hänsyn till befolkningens storlek är det enbart Stenungsund centrum-Stenungsön-Stora Askerön som avviker tydligt från övriga områden, och med det perspektivet framstår även Västergård-Doteröd-Nytorpshöjd som relativt barnlest.

Områdena har också lite olika åldersprofiler. Medan låg- och mellanstadiebarnen sticker ut som den största barn- och ungagrupper i Hallerna-Strandnorum, Kyrkenorum-Högenorum-Ekbacken samt Stenungsund omland gäller det i stället gruppen unga vuxna i Hasselbacken och i någon mån även i Västergård-Doteröd-Nytorpshöjd.

Diagram 8 Antal barn i olika åldersgrupper per kommunområde, 2023

Källa: SCB, mikrodatan för Region Väst. Bearbetning GR, FoU i Väst.

Den här typen av förhållanden behöver beaktas i planering av insatser och inte minst lokalisering av verksamheter som riktar sig till föräldrar med barn i särskilda ålderskategorier – särskilt i den utsträckning även barnen deltar i insatserna.

Resultat del 1 – stöd till föräldrar i Stenungsund

I det här avsnittet presenterar vi resultaten från den genomförda kartläggningen av befintligt föräldraskapsstöd. Resultaten bygger på intervjuerna med informanter och insamlad dokumentation av verksamheter och insatser. Först beskrivs vilka verksamheter som erbjuder olika former av stöd. Föräldraskapsstödet beskrivs sen på insatsnivå uppdelat på universellt och riktat stöd. Därefter beskrivs det samlade utbudet utifrån barnets ålder och förekomsten av manualbaserade program. Utbudet av stöd sammanfattas även i tabellform i bilaga 1.

Verksamheter som erbjuder stöd

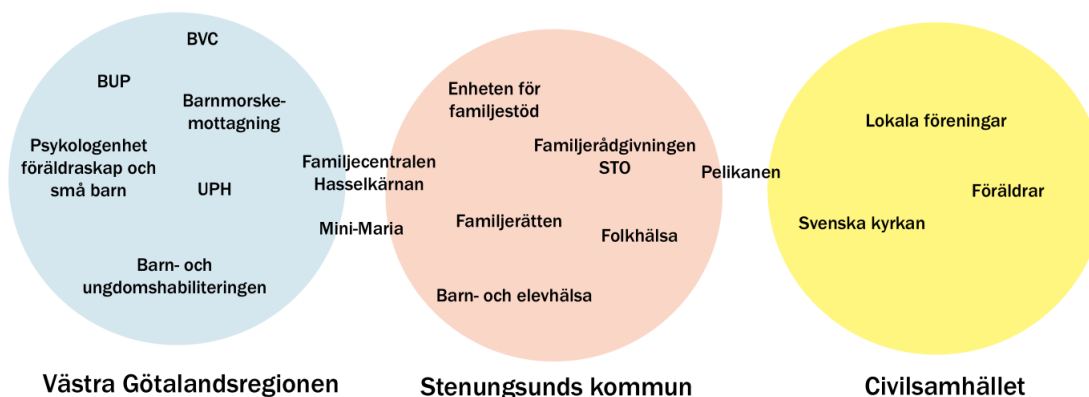
Föräldraskapsstödet som erbjuds av Stenungsunds kommun innebär både stöd och insatser till enskilda föräldrar och familjer, samt gruppverksamhet och utbildningar. De verksamheter och insatser som presenteras här har beskrivits som stöd till föräldrar ur ett brett perspektiv. Det är insatser, aktiviteter och verksamheter riktade till föräldrar som stärker föräldraförmågan eller relationen mellan förälder och barn, eller på andra sätt stödjer föräldrar i sin roll.

Inom kommunen utförs föräldraskapsstödet huvudsakligen av socialtjänsten. En betydande del av insatserna erbjuds genom Familjecentralen Hasselkärnan, som drivs i samverkan mellan socialtjänstens enhet för familjestöd, Centrala barn- och elevhälsan samt BVC i regional regi. Även Närhälsans barnmorskemottagning är en samverkanspartner. Familjerätten är en verksamhet som riktar sig direkt till föräldrar. Barn och föräldrar är också en viktig målgrupp för folkhälsoarbetet. För skolans elevhälsa finns inget uppdrag att arbeta med föräldraskapsstöd, men föräldrakontakt som kan definieras som en typ av stöd förekommer ofta, så väl i hälsofrämjande och förebyggande som åtgärdande syfte.

Västra Götalandsregionen möter föräldrar i ett antal verksamheter där barnet eller den unge är inskriven som patient. Flera av dessa verksamheter har ett uttalat uppdrag att erbjuda stöd till föräldrar, såväl på individ- som gruppnivå. Universellt stöd erbjuds främst inom mödra- och barnhälsovården. Dessa verksamheter kan också erbjuda riktat stöd vid behov. Övriga verksamheter erbjuder riktat stöd utifrån till exempel sjukdom, funktionsnedsättningar och tillstånd där barnet blir inskrivet som patient inom verksamheten. Stödet kan bestå både av individuella samtal och grupputbildningar. I samverkan mellan kommun och region erbjuds också individuellt stöd till föräldrar till ungdomar med risk- och missbruk.

I figur 1. visas vilka verksamheter som ger föräldraskapsstöd inom kommun, region och civilsamhället. De verksamheter som bedrivs i samverkan ligger mellan två cirklar.

Figur 2. Identifierade verksamheter

Nedan följer en kort sammanfattning av verksamheterna inom kommun, region och civilsamhälle.

- **Enheten för familjestöd** är den del av socialtjänstens individ- och familjeomsorg och erbjuder råd och stöd till föräldrar och familjer.
- **Familjerätten** är en del av socialtjänstens individ- och familjeomsorg som arbetar med frågor kring separation, vårdnad, boende och umgänge, och drivs gemensamt med kommunerna Tjörn och Orust.
- **Folkhälsoarbetet** i kommunen samverkar med andra kommuner i vissa frågor, bland annat föräldraföreläsningar.
- **Barn- och elevhälsan** arbetar förebyggande och hälsofrämjande, och har i uppdrag att stödja elevers utveckling mot utbildningens mål. På varje skola finns ett elevhälsoteam som samverkar med föräldrar vid behov.
- Det finns också andra verksamheter i kommunen som inte har ett uttalat uppdrag att erbjuda föräldraskapsstöd men som kommer i kontakt med föräldrar utifrån sitt arbete med barn och unga. Dessa verksamheter kan i många fall utgöra ett stöd eller hjälpa till att lotsa föräldern rätt. Bland dem kan nämnas: förskola, grundskola, gymnasieskola och LSS-verksamhet.
- **Familjecentralen Hasselkärnan** drivs i samverkan mellan Stenungsunds kommun och VGR. Här är Öppna förskolan, Närhälsans barnvårdscentral samt socialtjänstens föräldrarådgivare belägna.
- **Pelikanen** är en verksamhet som drivs av Svenska kyrkan tillsammans med Stenungsunds kommun. Den riktar sig främst till barn och unga men erbjuder också ett föräldraskapsstödsprogram.
- **Mini-Maria** i Kungälv är en mottagning för tidigt stöd till unga som har frågor eller problem som gäller alkohol, droger eller spel om pengar, samt deras vårdnadshavare. Den drivs i samverkan mellan Kungälvs och Stenungsunds kommun och Västra Götalandsregionen.
- **Stenungsunds barnmorskemottagning** inom Regionhälsan möter en stor del av blivande föräldrar i kommunen.

- I Stenungsund finns fyra **Barnavårdscentraler (BVC)** varav två drivs av privata utförare på uppdrag av regionen.
- **Psykologenhet föräldraskap och små barn** i Stenungsund är en mottagning som drivs av Regionhälsan. Målgruppen är föräldrar som behöver ytterligare stöd och råd i föräldraskapet utöver det som ges på barnmorskemottagning och barnavårdscentral.
- **Ungas Psykiska Hälsa (UPH)** är en samtalsmottagning i Stora Höga, Stenungsund, som tar emot barn och unga mellan 6 och 17 år med psykisk ohälsa, och erbjuder stöd till föräldrar. Verksamheten befinner sig på primärvårdsnivå.
- **Barn- och ungdomspsykiatri (BUP)** i Stenungsund riktar sig till barn och unga 0–18 år som behöver psykiatrisk specialistvård samt deras föräldrar.
- **Barn- och ungdomshabiliteringen** är belägen i Kungälv och möter barn och unga med intellektuella funktionsnedsättningar, autism i kombination med intellektuell funktionsnedsättning, rörelsenedsättningar eller medfödda hjärnsador och långvarigt rehabiliteringsbehov, samt deras familjer.
- Vårdcentralerna samt Barn- och ungdomsmedicin har inga uttalade uppdrag i stöd till föräldrar och har därför inte ingått i intervjustudien.

Civilsamhället har en viktig roll i samhällets stöd till föräldrar så väl som folkhälsan. Genom att vända sig till föräldrar på andra arenor och med en låg tröskel in kan till exempel föreningar nå andra målgrupper än kommunens och regionens verksamheter. Förutom föreningar omfattar civilsamhället organisationer som BRIS och Rädda barnen, studieförbund och trossamfund. Civilsamhällets insatser befinner sig både på universell och riktad nivå. Ett antal lokala föreningar anger att föräldrar är en uttalad målgrupp för deras aktiviteter. Det kan handla både om informations- och stödinsatser till föräldern och aktiviteter för barn och förälder tillsammans. Exempelen nedan ger inte en heltäckande bild av föreningar i Stenungsund utan redovisar de föreningar som har besvarat frågan om de erbjuder aktiviteter för föräldrar och barn tillsammans.

- **Svenska kyrkan** riktar sig till föräldrar i flera olika sammanhang.
- Även **Equmeniakyrkan** erbjuder verksamheter för barn och föräldrar tillsammans.
- **DHB Västra** (Riksförening för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning och deras familjer) är en intresseförening som erbjuder stöd som i flera fall är direkt riktat till föräldrar.
- **Stenungsunds integrations- och kulturförening** är en ideell förening med målet att stärka och stödja kulturutbyte samt integration.
- **Studieförbundet Vuxenskolan Väst** erbjuder vissa studiecirkel och föreläsningar riktade till föräldrar.

- **Friskis & Svettis** är en ideell träningsförening som också finns lokalt i Stenungsund och bland annat riktar sig till föräldrar och barn tillsammans.
- **Stenungsunds Segelsällskap** är en lokalförening för segling i alla åldrar som även riktar sig till gruppen föräldrar.

Föräldrar i Stenungsund har på eget initiativ startat grupper via sociala medier, till exempel med inriktning på familjeträffar för familjer med barn med särskilda behov.

Relevanta samverkansstrukturer

I Stenungsund finns ett antal samverkansstrukturer där olika aktörer från kommun och region samlas i arbetet med barn och unga, både på generell och individuell nivå. Här ingår dock inte civilsamhället annat än inom verksamheten Pelikanen. Det finns ingen plattform för samtliga aktörer med fokus specifikt på föräldraskapsstöd.

Samverkansstrukturerna nedan erbjuder i sig inte insatser, men kan fungera som forum för att aktualisera behov, samordna insatser eller förbättra träffsäkerheten i pågående insatser. Samverkan innebär i många fall informationsutbyte och i vissa fall direkt kontakt med föräldrar.

- *Samverkansteam Barn och Unga, SAMBU* (f.d. SIMBA-teamet) innehåller representanter från vårdcentral, elevhälsa och socialtjänst och vid vissa tillfällen BUP. Här diskuteras individärenden på primärvårdsnivå. Samordnad individuell plan (SIP) kan erbjudas vid behov.
- *SSPF* är ett samverkansforum för skola, socialtjänst, polis och fritid kring barn och unga som bedöms vara i riskzonen för kriminalitet eller missbruk. Individärenden lyfts när det finns samtycke.
- *Utvecklingsgrupp Psykisk hälsa – barn och unga* är ett samverkansforum på strategisk nivå för att stärka arbetet med att främja psykisk hälsa bland barn och ungdomar. Här bereds frågor där det finns behov av delregional samverkan.

Föräldraskapsstöd på universell och riktad nivå

Enligt MFoF:s definition är universella insatser, det vill säga ”basen av pyramiden”, stöd som riktar sig brett till målgruppen, utan att det finns en uttalad risk eller problematik. Insatser som riktas till vissa enskilda undergrupper, som exempelvis utrikes födda föräldrar, räknas också som universella så länge gruppstillhörigheten i sig inte innebär en ökad risk för utsatthet. I resultatredovisningen nedan följer vi MFoF:s definitioner. I vissa fall har dock informanterna beskrivit att stödet befinner sig på en annan preventionsnivå. I vår redovisning har vi slagit ihop det selektiva och indikerade stödet eftersom det i vissa fall har varit svårt att avgöra på vilken nivå stödet befinner sig. Detta brukar också sammantaget benämnas som stöd på riktad preventionsnivå.

Vissa av kommunens verksamheter, till exempel Familjecentralen och elevhälsan, har ett uttalat fokus på främjande och förebyggande insatser. Dessa är ofta universella. Socialtjänsten möter främst föräldrar där en identifierad risk eller problematik finns, men kommer i och med den nya socialtjänstlagen att behöva arbeta mer förebyggande, till exempel genom universella insatser som riktas till en bredare målgrupp (Socialdepartementet, 2020).

Verksamheterna i regional regi erbjuder stöd på olika preventionsnivå utifrån vilken målgrupp de möter. Medan barnmorskemottagningen och barnavårdscentralen (BVC) har uttalade uppdrag att arbeta hälsofrämjande och möter de allra flesta blivande och nyblivna föräldrar, möter övriga kartlagda verksamheter föräldrar till barn och unga med en identifierad risk eller problematik.

Föräldraskapsstöd i Stenungsund på universell nivå

När det gäller den universella nivån av insatser innebär de till stor del en möjlighet för föräldrar att stärkas i sin roll genom att möta andra föräldrar och få utbyta erfarenheter. De ger också möjligheten för föräldrar att stärka sin kompetens och minska oro. Lågtröskelverksamheter där föräldrar möter professionella blir samtidigt en arena där personalen kan fånga upp de familjer som kan ha behov av ytterligare stöd, och där steget till att ta emot stöd från till exempel socialtjänsten kan upplevas mindre. Det varierar hur omfattande verksamheterna som listats i avsnittet ovan är, både sett till antalet insatser och antalet föräldrar som berörs. Nedan redovisas detta så långt som uppgifter har kunnat erhållas från verksamheten.

Föräldrar i Stenungsund erbjuds följande stöd på universell nivå:

Insatser i kommunal regi

Socialtjänst

- *Föräldrarådgivning* är ett icke biståndsbedömt, generellt stöd som kan sökas av alla föräldrar. Det kan innebära samtal, råd och stöd så väl som lotsning vidare till rätt insats. År 2023 gällde 92 ärenden föräldrarådgivning. 71 familjer fick föräldrarådgivande samtal via Familjecentralen.

Familjecentralen Hasselkärnan (socialtjänst, barn- och elevhälsa, barnhälsovård samt barnmorskemottagning)

- Den manualbaserade föräldrakursen *Alla Barn i Centrum (ABC)* för föräldrar till barn 1–2 år, 3–12 år samt tonåringar. Kursen omfattar fyra träffar och erbjuds av socialtjänsten, till vissa delar förlagt till Familjecentralen Hasselkärnan. Under 2023 deltog 33 föräldrar i ABC barn och 13 föräldrar i ABC tonår. Lilla ABC (1–2 år) infördes under 2024.
- *Social rådgivning* handlar främst om att hänvisa till olika former av samhällsstöd. År 2023 registrerade Familjecentralen 16 ärenden.
- *Öppna förskolan* (Central barn- och elevhälsa i samverkan med socialtjänst), en pedagogisk verksamhet som fungerar som mötesplats för föräldrar och en arena för att fånga upp eventuella behov av individuellt stöd. Den bemannas av förskollärare. Ibland deltar även socionom som bemannar Familjecentralen Hasselkärnan. Särskilda öppettider erbjuds för de yngsta barnen med föräldrar. Ibland bjuds andra verksamheter och professioner in, som logoped, fysioterapeut, tandvården, eller biblioteket. Under 2023 besökte 188 unika familjer öppna förskolan under våren och 213 unika familjer under hösten.
- *Anpassade grupper på Öppna förskolan*, till exempel med ett mindre antal deltagare, som startas upp vid behov under begränsad tid.

- *Föräldraskap i Sverige (FÖS)*, en samhällsorienterande kurs om fem träffar, för utrikes födda föräldrar med barn upp till 18. Under 2023 gick 17 föräldrar kursen.
- *Lilla välkomsten*, en introduktion till öppna förskolan för nyanlända föräldrar som hänvisats via enheten för nyanlända. 4 familjer tog del av insatsen år 2023.
- *Svenskamingel för kvinnor*, riktat till utrikesfödda kvinnor med yngre barn. Insatsen omfattar information, sociala aktiviteter och språkträning. Under 2023 deltog sammanlagt 63 (ej unika) deltagare på träffarna.
- *Spädbarnsmassage* som ett sätt att stärka kontakten mellan förälder och barn, och för föräldrar att komma i kontakt med andra föräldrar. Omfattningen av denna insats år 2023 bedöms av informanter vara 25-35 deltagande föräldrar.
- *Hjärt- och lungräddning av barn*, som stärker föräldrars kompetens inför eventuella nödsituationer och kan bidra till att minska föräldrars oro.

Barn- och elevhälsa

- Vid *6-årssamtalet* som hålls med skolsköterska deltar föräldrar/vårdnadshavare.
- Vid *hälsosamtalen* som erbjuds av elevhälsan rekommenderas förälder/vårdnadshavare att delta med sina yngre barn.

Folkhälsa

- *Digitala föreläsningar för föräldrar*, kring ämnen som machokultur, NPF-problematik, droger, ungas digitala liv och att stärka det fungerande i föräldraskapet. Under 2023 deltog 196 (ej unika) deltagare sammanlagt.

Familjerätt

- *Förberedande utbildningar inför adoptionsutredning* erbjuds av Folkuniversitetet och Göteborgs Psykoterapiinstitut, vilka har godkänts som utövare av kommunens familjerätt. Informant bedömer att ett mycket litet antal föräldrar tog del av denna insats 2023.

Insatser i regional regi

Barnmorskemottagning

- Medicinskt och psykosocialt *basprogram inom mödravården*, med individuellt stöd till blivande föräldrar, inklusive lotsning till ytterligare stöd vid behov.
- *Digital föräldrautbildning* inför förlossning och amning under den första tiden. Utbildningen kan stärka de blivande föräldrarnas kompetens och bidra till att minska eventuell oro inför förlossningen och spädbarnstiden.

- Fysisk förlossningsförberedande kurs, *Föda utan rädsla (FUR)*. 15 föräldrar deltog under år 2023. Kursen kan bidra till ökad trygghet inför förlossning så väl som kommande föräldraroll.

Barnhälsovård

- *Basprogram inom barnhälsovården* innehållande råd och stöd, hälsoundersökningar och vaccinationer, inklusive lotsning till ytterligare stöd för både barn och förälder vid behov.
- *Hembesök av barnhälsovården* när barnet är nyfött.
- *Grupper och babycafé* där nyblivna föräldrar får träffas. Gruppverksamheten innebär också en chans att fånga upp föräldrar med ytterligare behov.
- *Hjärt- och lungräddning (HLR)* på barn genom barnhälsovården, vilket kan fungera kompetensbyggande och lugna föräldrar inför matintroduktion.
- *Spädbarnsmassage* som gynnar anknytningen mellan barn och förälder och kan vara en väg in till ytterligare stöd.

Digitalt stöd via Västra Götalandsregionens webbsida

- Digital föräldrautbildning *Föräldraskap i vardagen* på Västra Götalandsregionens hemsida.
- Psykoedukativ föreläsning *Nedstämdhet och oro i samband med graviditet och spädbarnstid* på Västra Götalandsregionens hemsida.
- *Föräldrarådgivning online* genom Västra Götalandsregionen, ett gratis digitalt samtal på 15–30 minuter för föräldrar som har frågor kring föräldraskap eller barn 0–5 år.

Aktiviteter inom civilsamhället

- *Öppen förskola, baby- och barn-rytmik* samt *föräldrafika* erbjuds av Svenska Kyrkan.
- Verksamheten *Familjescout* (Equmeniakyrkan), där hela familjen deltar i scoutingaktiviteter tillsammans.
- *Utflykter och aktiviteter* där föräldrar utbyter erfarenheter samt ”*idrott för alla*” där föräldrar och barn deltar (Stenungsunds integrations- och kulturförening).
- *Studiecirklar och föreläsningar* riktade till föräldrar, till exempel kring funktionsrätt eller missbruk (Studieförbundet Vuxenskolan Väst).
- *Familjegymna* för barn och föräldrar tillsammans (Friskis & Svettis).
- *Kurser i att vara idrottsförälder* via Svenska Seglarsällskapet (Stenungsunds Seglarsällskap).

Föräldraskapsstöd i Stenungsund på riktad nivå

Individuellt stöd till föräldrar och familjer erbjuds oftast på riktad (selektiv eller indikerad) nivå i form av stöd och behandling. Många föräldrautbildningar är också nischade utifrån specifika utmaningar eller diagnoser. Socialtjänsten arbetar med föräldrar där det finns en identifierad problematik. Även elevhälsan kan utgöra ett

stöd för föräldrar i kontakten kring barns och ungas hälsa, utifrån både allmänna frågeställningar och ett större behov av stöd. När det gäller riktat (selektivt samt indikerat) föräldraskapsstöd erbjuds föräldrarna i Stenungsund följande typer av stöd:

Insatser i kommunal regi

Socialtjänst

- *Familjebehandling*, en biståndsbedömd insats riktad till föräldrar med barn och ungdomar 0–18 år som upplever att de har bekymmer, oro eller konflikter i familjen. Arbetet kan bidra till att stärka och utveckla relationen i familj- och nätverk. Stödet utgörs bland annat av samtal där föräldrarna får hjälp att förstå och förändra sin situation, med syftet att uppnå ett tryggare och lugnare föräldraskap. Under år 2023 registrerades 155 ärenden.
- *Familjerådgivning* erbjuds på en egen samtalsmottagning i samverkan med Tjörns och Orusts kommun. Det är en relationsbehandling som kan hjälpa föräldrar och familjer att motverka destruktiva mönster. Under 2023 registrerades 154 ärenden gällande föräldrar från Stenungsund.
- *Tryggare barn* är en manualbaserad föräldraskapsutbildning om 6 träffar som erbjuds föräldrarna om det inkommit en orosanmälan där ett barn mellan 3 och 12 år har blivit utsatt eller kränkt. Syftet är att skapa ett tryggare föräldraskap.
- Får Individ- och familjeomsorgen kännedom om att det förekommer våld i familjen kan insatsen *Samtal om våld*, en samtalsstruktur i olika moduler, erbjudas till den våldsutövande föräldern. Här ingår även visst partnerstöd.
- Om ett barn placeras utanför det egna hemmet erbjuder socialtjänsten föräldrarna *krisstöd* samt en *familjebehandlande insats* som baseras på Förälder på Avstånd.
- *Trygghetscirkeln, COS-P*, kan utgöra ett tillägg i föräldrarådgivningen och har erbjudits genom Familjecentralen. Det är ett manualbaserat program som bygger på anknytningsteori och fokuserar på samspelet mellan föräldrar och barn. Under 2023 tog 3 familjer del av insatsen.

Familjerätt

- *Samarbetssamtal* är ett stöd som familjerätten erbjuder separerade eller blivande separerade föräldrar, med fokus på ansvarsfördelning kring barnet. Insatsen består av minst tre gemensamma och två individuella samtal. Familjerätten tog under år 2023 emot föräldrar till 96 barn i Stenungsund.
- *Hela barn* (familjerätt) är en samtalsmetodik som erbjuds inom ramen för samarbetssamtal i de fall där föräldrar har större behov av att arbeta på sin kommunikation.

Barn- och elevhälsa

- *Lotsning* av föräldrar kan ske utifrån enskilda familjers behov inom ramen för elevhälsan.
- *Flexibelt särskilt stöd* (elevhälsa) är ett tvärprofessionellt team i skolan som arbetar med barn med särskilda behov i tät samverkan med föräldrar.
- Vid närvaroproblematik involveras ofta förälder/vårdnadshavare. Tidigare *SKIFO*, en verksamhet i samverkan mellan skola och IFO vid närvaroproblematik, innehöll stöd riktat specifikt till föräldrarna i form av familjebehandling. 32 ärenden registrerades hos SKIFO under år 2023. SKIFO har nu ersatts av ett *skolsocialt team*, också det en verksamhet i samverkan mellan skola och socialtjänst. Även här kommer föräldrar med barn i skolsvårigheter att erbjudas stöd.

Mini-Maria

- *Individuellt samtalsstöd* till inskrivna ungdomars föräldrar.

Insatser i regional regi

Psykologmottagning föräldraskap och små barn

- *Individuellt stöd* under graviditet eller nyföddhetstid utifrån psykisk ohälsa relaterad till föräldraskapet. Mottagningen registrerade 111 ärenden gällande stöd till föräldrar från Stenungsund eller Tjörn under år 2023. Det går dock inte att särskilja vilken av erbjudna insatser de tog del av.
- *Grupper* för gravida och nyblivna föräldrar.
- *Parent Infant Interaction Observation Scale (PIIOS)*, vilket är en frivillig screening gällande samspelet mellan föräldrar och barn 2–7 månader. Screeningen kan leda vidare till tidiga insatser för att stötta förälder och barn.
- *Trygghetscirkeln (COS-P)* individuellt och i grupp. Trygghetscirkeln bygger på anknytningsteori och fokuserar på samspelet mellan föräldrar och barn. Insatsen riktas till föräldrar som behöver ytterligare stöd på ett emotionellt plan.
- Digital grupputbildning *Små barn med sömnsvårigheter* för föräldrar som behöver ytterligare stöd kring små barns sömn.
- Digital föräldragrupp *Lågaffektivt bemötande LAB*.
- Digital föräldragrupp *Vardagsliv och föräldraskap* för föräldrar till små barn med troliga utvecklingsrelaterade svårigheter.
- *Föräldrarådgivning online*, vilket innebär ett 30-minuters videosamtal med psykolog.

Ungas psykiska hälsa (UPH)

- *Individuella samtalskontakter* för inskrivna barns och ungas föräldrar.
- *Telefonrådgivning* för inskrivna barns och ungas föräldrar.
- *Workshops för föräldrar* utifrån aktuella teman som krav och gränser eller att prata om känslor, erbjuds två gånger per termin.

- Digital och fysisk föräldragrupp *Affekt* för föräldrar till känslotarka barn 6–12 år. Ca 60 föräldrar deltog under år 2023 i olika former av föräldraskapsstöd i grupp på mottagningen. Det går dock inte att särskilja hur många som deltog i respektive grupp.
- Fysisk föräldragrupp *Hantera oro* för föräldrar till barn 6–12 år med oro eller ångest.
- Fysisk föräldragrupp *ABC barn* för föräldrar till barn 6–12 år.
- Behandlingsgrupp *Cool kids*, en evidensbaserad insats för barn och föräldrar tillsammans med målet att övervinna barnets oro.
- Ungdomsgrupp *Hantera känslor* där föräldrarna deltar i egen parallell grupp. Insatsen bygger på evidensbaserade Unified Protocol.
- *Stöd i frågor kring vardagsbalans, planering, organisering och fysisk aktivitet*, erbjuds av UPH via teamarbete med rehab.

Barn- och ungdomspsykiatri (BUP)

- *Basföreläsning* för föräldrar efter nybesök.
- *Individuellt stöd* kopplat till barnets diagnos vid ytterligare behov.
- *Föräldrautbildning BigDÅ* vid ångest- eller depressionsdiagnos.
- *Färdighetsträning för föräldrar*, med utgångspunkt i dialektisk beteendeterapi.
- Föräldrautbildning *Strategi* för föräldrar till barn med ADHD-diagnos. Här ingår även Information om samhällets stöd.
- Föräldrautbildning *Mitt barn har autism* för föräldrar till barn som erhållit autismdiagnos.

Barn- och ungdomshabilitering

- *Stödsamtal* utifrån det särskilda föräldraskapets utmaningar.
- Fysisk eller digital föräldragrupp *Navigator ACT* med fokus på föräldrars egna psykiska mående i förhållande till det särskilda föräldraskapet.
- Föräldrautbildning *Att prata med sitt barn om barnets funktionsnedsättning*.
- *Stöd för samverkan/nätverksarbete* med andra instanser kring barnet, till exempel genom samordnad individuell plan (SIP).
- *Diagnosinformation och samtalsstöd* kopplat till diagnos.
- *Stöd av arbetsterapeut* kring struktur och förutsägbarhet i vardagen.
- *Individuellt stöd* kring lek och samspel samt beteendeproblematik vid behov.
- *Stöd för föräldrar i kontakt med skolor och pedagoger*.
- *Stöd till föräldrar i att förstå barnens förmågor till kommunikation och åtande* och hjälpmedel för att underlätta och utveckla detta.

- *Stöd för föräldrar av fysioterapeuter* i att identifiera barnens motoriska behov och utvecklingspotential och ta fram träningsprogram samt hjälpmedel.
- *Föräldrautbildningar fysiskt och digitalt* (erbjuds till del via Habiliteringen Hisingen), till exempel kring diagnosinformation, alternativ kommunikation, vardagsfungerande, lek och samspel.

Aktiviteter inom civilsamhället

- *Barn i Föräldrars Fokus (BIFF)*, en manualbaserad kurs för separerade föräldrar. Personal från Öppna förskolan anordnar kursen tillsammans med Svenska kyrkan. Kursen omfattar tre träffar.
- DHB Västra erbjuder *föreläsningar, teckenspråkskurser, lägerverksamhet samt råd och stöd* till föräldrar med döva och hörselskadade barn eller barn med språkstörning.

Invånare i Stenungsund har tillgång till ett brett utbud av föräldraskapsstöd på såväl universell som riktad nivå. Flest föräldrar möter kommunens öppna förskola och regionens mödra- och barnhälsovård, som främst arbetar på den hälsofrämjande och förebyggande nivån. När det gäller övriga verksamheter når man ut till en betydligt mindre del av invånarna, speciellt i de fall stödet fokuserar på avgränsade problemområden.

Föräldraskapsstöd utifrån åldersgrupper

Vissa av kommunens verksamheter riktar sig mot särskilda åldersgrupper. Under småbarnstiden är de allra flesta barn inskrivna på barnavårdscentralen där de har tillgång till hälso- och sjukvård samtidigt som föräldrarna får stöd i sitt föräldraskap. Öppna förskolan finns tillgänglig för föräldrar till de yngsta barnen medan andra av Familjecentralens insatser erbjuds upp till 12 år. Under skolåldern och tonåren möter barnet elevhälsan där vissa insatser innebär kontakt med och stöd till föräldrar. Mini-Marias verksamhet riktar sig till specifikt till ungdomar medan Socialtjänsten möter föräldrar till barn 0–20 år. Vissa insatser, som kursen ABC, finns i anpassade versioner till föräldrar med barn i olika åldrar. I bilaga 1 redovisas vilken åldersgrupp respektive insats riktar sig till.

Manualbaserade föräldraskapsstödsprogram

Kommunens utbud av manualbaserade föräldraskapsstödsprogram består i dagsläget av Lilla ABC, ABC barn, ABC tonår, Föräldraskap i Sverige (FÖS), Trygghetscirkeln COS-P, Tryggare barn och Barn i föräldrars fokus (BIFF). Dessa program finns listade i MFoF:s register av aktuella program och metoder inom föräldraskapsstöd som erbjuds av kommuner. Många av de gruppinsatser och utbildningar som regionen erbjuder är manualbaserade. Ingen motsvarande lista finns dock över det samlade utbudet av föräldraskapsstödsinsatser som ofta används inom regioners hälso- och sjukvård.

Samlat utbud av verksamheter och insatser i Stenungsund

Figuren nedan visar samtliga insatser identifierade i kartläggningen. Här synliggörs det samlade utbudet föräldrar i Stenungsund kan ta del av. Bilderna som framträder är att kommunens, regionens och civilsamhällets insatser har olika fokus. Universellt stöd i form av mötesplatser och gruppverksamheter för föräldrar till de yngsta barnen erbjuds dock både av kommun och region.

Figur 3. Identifierade föräldraskapsstödsinsatser

Resultat del två – informanternas bild av föräldraskapsstödet

Här går vi igenom informanternas resonemang kring målgrupper och deras behov, tillgänglighet i och till insatser, insatser som saknas eller är överlappande i det sammanlagda utbudet samt deltagande i insatser. Därefter redovisas resultat som gäller uppföljning och utvärdering, samt organisatoriska förutsättningar. Avsnittet fokuserar främst på kommunala verksamheter.

Föräldraskapsstödet målgrupper och deras behov

Vilka föräldrar ses som målgrupper för stödet?

Varje informant tillfrågades om vem som är målgruppen för de insatser som de beskrev i intervjun. Här skilde sig svaren naturligtvis beroende på om grunduppdraget består i att erbjuda stöd utifrån en identifierad problematik eller att vara en lågtröskelverksamhet öppen för alla. Men även informanter från socialtjänsten lyfte fram att alla föräldrar skulle kunna vara målgrupp för vissa typer av insatser, till exempel ett mer generellt stöd kring barns behov och utvecklingsfaser riktat till samtliga föräldrar som fått barn under året. Även informanter från andra verksamheter nämner att målgrupper skulle kunna breddas: att alla föräldrar i kommunen skulle kunna ha nytta av ett lättillgängligt universellt stöd och mötesplatser med låg tröskel, och att också föräldrar i fungerande familjesituationer gynnas av att samtala med andra föräldrar om vanliga utmaningar, perioder barnen går igenom med mera.

Nyblivna föräldrar med oro var en specifik målgrupp som både kommunen och regionens verksamheter bedömde är i behov av riktat stöd. Här menade informanterna att verksamheter som öppna förskolan, barnmorskemottagning och BVC är en arena där föräldrarna kan identifieras och få ytterligare stöd för att bli mer trygga i sin föräldraroll.

Även **tonårsföräldrar** togs upp av informanter som en målgrupp där man såg behov av att dela sina erfarenheter med andra i liknande situationer. De uttryckte att målgruppen för ABC tonår oftast behöver stöd på en generell nivå, men att vissa föräldrar också har tagit emot riktade insatser från socialtjänsten. Informanter menar också att **föräldrar till ungdomar i åldern 18–20** är en målgrupp i behov av stöd som riskerar att förbises, eftersom dessa ungdomar är myndiga och föräldrarna inte längre är vårdnadshavare.

Nyanlända är en målgrupp för både universellt och riktat stöd. De beskrivs av informanterna som en grupp som i vissa fall har mer akuta behov av att få sin vardagssituation tryggad innan de har möjlighet att ta till sig föräldraskapsstöd. Det kan handla om boende, arbete och information om samhällets stöd. Informanter från Familjecentralen beskriver att social rådgivning, det vill säga lotsningen till sådana

typer av samhällsstöd, blir en uppgift som faller även på deras verksamhet. När det handlar om målgruppen utrikes födda som bott i Sverige en längre tid kan det finnas ett behov av att tydliggöra hur socialtjänsten fungerar, och att trygga föräldrar i att sätta gränser utan att behöva oroa sig för att myndigheter ska ingripa.

Föräldrar till barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF), som i vissa fall själva också har liknande utmaningar, är en målgrupp för riktat stöd som flera informanter lyfter. Efter diagnos erbjuds det mesta av stödet riktat till denna grupp av regionens verksamheter, men även kommunens verksamheter anser att de kan erbjuda mer stöd. Behovet av stöd kan till exempel uppstå i väntan på diagnos eller behandling, där informanter påpekar att kommun eller primärvårdsnivå skulle kunna stötta med psykoedukativa insatser eller stöd i att få vardagslivet att fungera bättre.

En målgrupp för olika typer av stöd som familjebehandling, familjerådgivning och samarbetsamtal är **föräldrar med bekymmer, oro och/eller konflikter i familjen**. I vissa fall handlar det om föräldrar som har separerat eller kommer att separera. Om problemen gäller parrelationen finns det ofta ett behov av stöd i att utveckla kommunikationen. Föräldrarådgivningens målgrupp har ofta behov av stöd utifrån samarbetsvårigheter i familjen när det gäller äldre barn och tonåringar, eller för att hantera att barnet eller ungdomen mår dåligt psykiskt. Informanter från socialtjänstens verksamheter uttrycker att hela spektrumet av behov finns, från mindre frågor kring samarbete i familjen till mycket konfliktfyllda och infekterade situationer – de senare ofta bland föräldrar som hänvisats till socialtjänsten från familjerätten.

Informanter från både kommun och region uttrycker att man relativt väl känner till andra verksamheters målgrupper utifrån den lagstiftning som finns, men att delar av målgrupperna ändå riskerar att hamna i mellanrum. Det kan till exempel handla om behov av insatser i väntan på diagnos.

Ser informanterna nya eller förändrade behov hos målgrupperna?

På frågan om behovet av stöd hos föräldrar över lag har förändrats under de senaste tio åren svarar många av informanterna att man upplever en **större osäkerhet och oro** hos föräldrar. Man ser ett ökande behov av att bli rustad för och tryggad i föräldraskapet, att få veta att man är en "tillräckligt bra" förälder.

Nya samhällsfenomen som sociala medier menar flera informanter bidrar till en känsla av att samhället ställer (orimligt) höga krav på föräldrar. Informationsflödet gör det också svårare att sälla ut pålitlig kunskap och information, och föräldrar möts av och utsätts för motstridiga budskap och personligt tyckande i högre grad. **Ny teknik** för också med sig en ny värld för ungdomar där föräldrar har dålig insyn och ställs inför nya situationer som de själva inte har erfarenhet av att navigera i. När det gäller ny teknik upplevs också frågan om skärmtid som ett område där föräldrar idag är i behov av stöd och information.

Behovet av stöd vid misstanke om eller diagnos av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är, som nämnts ovan, ytterligare ett område där informanterna menar att behovet av föräldraskapsstöd har ökat under senare år. När det gäller närvaroproblematik i skolan eller icke fullföljda studier verkar denna grupp

ha blivit mer framträdande, till skillnad från ett decennium tillbaka när fokus låg mer på normbrytande beteende.

En grupp som blivit mindre, och där behovet av stöd därmed har minskat, är föräldrar som adopterar internationellt.

Sammantaget ser informanterna förändrade behov hos målgrupperna både på universell och riktad nivå, utifrån stora förändringar på samhällsnivå så väl som förändringar i förekomsten av olika diagnoser eller tillstånd hos barn och unga.

Hur uppfattas tillgängligheten till och i insatserna?

Föräldraskapsstödet tillgänglighet avgörs av flera olika faktorer. En viktig aspekt är att stödet är synligt och lätt för föräldrar att få kännedom om. Här lyfter många av informanterna att **samlad och tydlig information om föräldraskapsstödet saknas**, till exempel på kommunens hemsida. Man efterlyser också möjligheten att **nå ut till föräldrar i förskola och skola** på olika digitala plattformar som finns.

En annan aspekt av tillgänglighet är en **”låg tröskel”**, det vill säga verksamheter som erbjuder stöd utan föransökan, behovsprövning, krav på diagnos etcetera. Här efterfrågas framför allt mer tillgängligt stöd när det gäller föräldrar till barn och unga med (misstänkt) neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, innan dessa familjer fått tillgång till exempelvis BUP:s insatser.

Insatser kan också göras mer tillgängliga genom att erbjudas på **olika arenor, vid olika tidpunkter och i olika former**, till exempel fysiskt eller digitalt. När det gäller tillgängliga arenor lyfts avsaknaden av naturliga mötesplatser för föräldrar till skolbarn och tonåringar. Familjecentralen lyfts som ett exempel på en arena som man medvetet placerat i ett område där behoven av stöd upplevs vara större än i övriga delar av kommunen. Dock uppfattar personalen inte att en proportionerlig del av besökarna kommer från närområdet. Digitala grupper erbjuds av flera verksamheter, men i många fall upplevs fysiska träffar vara mer efterfrågade.

För att utbudet av insatser ska vara tillgängligt för så många föräldrar som möjligt behöver utbudet också vara **varierat** och insatserna uppfattas som **relevanta**. Att avgöra relevansen är inte alltid enkelt. Till exempel resonerar informanterna kring det relativt låga deltagandet i kursen ABC tonår, och om det beror på att information inte nått ut i tillräckligt hög grad eller att efterfrågan inte finns. När det gäller manualbaserade föräldraskapsprogram som erbjuds i kommunen är utbudet inte speciellt stort.

Finns insatser som saknas eller överlappande utbud?

Samtliga informanter har blivit tillfrågade om vilka insatser som de bedömer eventuellt saknas i det samlade utbudet. Flera har då reflekterat kring att första steget för att veta vad som saknas är att **nå ut bättre med befintliga insatser**, och att i ett nästa steg utvärdera och kvalitetssäkra dessa. Flera informanter har dock redan en bild av insatser som de anser saknas i dagsläget.

Insatser riktade till nyanlända föräldrar nämns både som ett område där befintligt stöd behöver nå ut bättre, och en grupp som kan behöva mer anpassat och riktat stöd. Informanter menar att insatser kan behövas på en mer basal nivå innan

det blir aktuellt med stöd som föräldraskapsstödsprogram, till exempel stöd i form av information om samhällets stöd och praktisk hjälp i kontakt med myndigheter. Här kan krävas samordning av olika typer av insatser som länkas samman med stöd i föräldraskapet i form av till exempel erfarenhetsutbyte med andra föräldrar och mer information om barns behov.

Flera informanter efterfrågar **fler lättillgängliga föräldraträffar**, med samma låga tröskel som Familjecentralen, men med en fast grupp och under en begränsad tid. Den här formen av föräldragrupper som är mer fokuserade på erfarenhetsutbyte än utbildning erbjuds till nyblivna föräldrar av barnavårdscentralerna, men det verkar finnas behov av liknande stöd även för föräldrar till äldre barn och tonåringar.

En särskild insats som efterfrågas för nyblivna föräldrar är **Trygghetscirkeln COS-P**, vilken man menar skulle kunna erbjudas på universell nivå till samtliga föräldrar till nyfödda. När det gäller insatser till föräldrar med yngre barn nämner informanter även **”känslaskola”**, det vill säga insatser som ökar föräldrars kunskap om känslolastiga barn, som en insats det finns behov av. Här nämns också **riktat stöd till föräldrar med barn i förskolan där en risk för normbrytande beteende eller närvaroproblematik har identifierats**. För föräldrar till förskolebarn menar vissa informanter också att det hade behövts insatser där föräldrarollen diskuteras för att **tydliggöra gränsen mellan föräldraansvar och förskolans ansvar**.

För föräldrar till skolbarn nämns behovet av **stöd i att vara ”skolförälder”**, det vill säga att kunna stödja och vara delaktig i sina barns skolgång. Även på gymnasienivå lyfter informanterna att det skulle behövas **insatser till föräldrar vars ungdomar har svårt att klara skolan, eller där det finns utmaningar med normbrytande beteenden**.

Flertalet informanter nämner att föräldrar till barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, som i många fall själva har sådana diagnoser, skulle vara behjälpta av insatser som **föräldragrupper, utbildningar och stöd i väntan på utredning**. Det nämns även specifika stödmaterial, som **Trygghet Ur Stöd (TrUSt)** som är framtaget av Bräcke Diakoni för föräldrar med psykisk ohälsa och NPF. Informanter tar också upp att en indirekt form av stöd hade kunnat vara att **stärka kompetensen kring NPF hos professioner som möter dessa föräldrar**. **Stödinsatser med fokus på föräldrars egna psykiska och emotionella behov** i situationer där deras barn och unga har stora behov utifrån såväl neuropsykiatriska som fysiska funktionsnedsättningar som påverkar hela familjens livssituation lyfts också.

Insatser till separerade eller separerande föräldrar skulle kunna utökas genom att använda sig av det **SES (Samarbete efter skilsmässa)**, ett digitalt stöd som ger olika verktyg för föräldrar i separation och skilsmässa, menar en informant från Familjerådgivningen. Även för **bonusföräldrar och ombildade familjer** skulle insatser som **föräldragrupper eller utbildningar inriktade på dessa specifika situationer** behövas, menar andra representanter från socialtjänsten.

Ur ett parrelationsperspektiv kan **föräldrar i samma familj behöva flera typer av stöd**. Här nämns till exempel ärenden som gäller våld och missbruk, där både

våldsutövaren/föräldern med missbruksproblematik och partnern som utsätts för våld kan vara i behov av insatser.

Informanterna resonerar också kring insatser som i nuläget inte erbjuds, men där efterfrågan samtidigt inte upplevs speciellt hög. Här uttrycker man att det behövs en tydligare bild kring behovet. Det gäller till exempel insatsen **PYC, Parenting Young Children**, som tidigare erbjudits till föräldrar med intellektuell funktionsnedsättning. Det gäller också **föräldraskapsstöd med fokus på att förebygga kriminalitet**, som är en högst aktuell fråga från ett nationellt perspektiv, men där kommunen ser ett ännu större behov av andra typer av insatser, till exempel med inriktningen att förebygga missbruk.

Resonemangen går isär när det gäller om kommunen bör erbjuda fler insatser på universell nivå. Flera kommunala verksamheter vill kunna erbjuda tidigare stöd och arbeta på en förebyggande nivå för att motverka större framtida behov, ”flytta ned stödet i preventionspyramiden”. Samtidigt upplever man att det finns ett välfungerande universellt stöd, särskilt för föräldrar till de yngsta barnen som också erbjuds mycket stöd av regionens verksamheter. Det är inom det riktade stödet (selektiva och indikerade insatser) som många informanter upplever tydligast luckor i utbudet av stöd.

Informanter har tillfrågats om de kan identifiera **överlappningar i insatserna** som erbjuds. Manualbaserade insatser som erbjuds både av kommun och region är ABC barn och COS-P. Dessa erbjuds dock till olika grupper av föräldrar och i olika kontexter. Öppen förskola erbjuds av både kommunen och kyrkan, men i olika områden av kommunen och troligtvis inte med helt överlappande målgrupper. Utifrån informanternas resonemang verkar inga uppenbara fall finnas av att vissa typer av stöd erbjuds i högre grad än de efterfrågas, snarare verkar utmaningen vara att nå ut med information till samtliga föräldrar som skulle kunna vara i behov av stöd.

Deltagande i insatser

Informanternas bild av vem som tar del av stödet och varför

Hur många och vilka som tar del av föräldraskapsstöd är inte en helt enkel fråga att besvara. Med undantag för Familjecentralen kan de flesta verksamheter, både inom kommunen och regionen, inte svara på hur fördelningen ser ut mellan till exempel kvinnor och män, svensk- och utrikesfödda, eller boende i olika delar av kommunen. Flera verksamheter mäter inte heller antalet föräldrar som nås genom olika insatser. Det framträder därför **ingen tydlig bild av hur stor del av kommunens befolkning som nås av insatserna**. Flera informanter uttrycker dock att de är säkra på att det finns större behov än antalet föräldrar de själva möter.

Deltagande i föräldraskapsstöd är **vanligare hos svenskfödda** än utrikes födda och nyanlända. Det uttrycker till exempel socialtjänsten gällande föräldra- och familjerådgivningen och Familjecentralen Hasselkärnan gällande Öppna förskolan, trots att utrikesfödda föräldrar är i majoritet i kommunområdet Hasselbacken (64 procent sett till ensamstående eller samboende föräldrar med barn i hushållet som är under 18 år, avseende år 2023). Andra informanter, som Familjerätten och den

centrala elevhälsan, upplever att man möter en relativt representativ del av Stenungsunds invånare.

En annan faktor som lyfts som avgörande för vem som tar del av stödet är möjligheten att söka information, till exempel beroende på språkkunskaper, digital kompetens och kunskaper om hur välfärdssystemen är uppbyggda. Det beskrivs som försvårande när det gäller **nyanlända föräldrars** möjlighet att ta del av stödet. Informanterna uttrycker en känsla av att det inte kommer så många som finns eller som skulle behöva stöd. Uppgifter saknas för att kunna avgöra om de cirka 200 föräldrar i Stenungsund som invandrat till Sverige under den senaste femårsperioden har erbjudits eller tagit emot insatser i föräldraskapsstöd.

Målgruppen för föräldraskapsstöd som erbjuds genom socialtjänsten är **både starkt motiverade föräldrar och föräldrar som är mer skeptiskt inställda** eller har sämre möjlighet att ta till sig stödet, menar informanter. De motiverade och resursstarka föräldrar som i högre grad tar del av föräldraskapsstödet anses inte alltid vara den mest angelägna gruppen att nå. **Kulturella faktorer kan stå i vägen** för att söka samhällets stöd när det gäller frågor om familj och relationer, menar flera informanter.

När det gäller **pappor** över lag har informanterna bilden av att deras intresse för föräldraskapsstöd ligger på samma nivå som hos mammor. Några informanter nämner dock att pappor från vissa kulturella kontexter där fadersrollen inte är lika involverad inte tar del av de insatser som finns.

Inställningen till socialtjänsten och dess insatser påverkar vilka föräldrar som tar del av stödet därifrån. Det kan handla om att uppleva det som skamligt att behöva stöd, brist på tillit till myndigheter, en vilja att hålla problem inom familjen eller att föräldrarna anser att behovet av stöd bara ligger hos barnet. Två av informanterna från socialtjänsten lyfter modellen med obligatoriskt stöd under utredning, som används av vissa andra kommuner, som ett sätt att nå föräldrar med stora behov men låg motivation. De påpekar dock att frivilliga insatser alltid är förstahandsvalet.

Informanterna har tillfrågats om vad de känner till om föräldrars uppfattning om de föräldraskapsinsatser som erbjuds. Svaren som inkommit i denna studie utgörs alltså av andrahandsinformation och är i sig inte tillräckliga för att säkert uttala sig om föräldrars uppfattning. Vi vill dock lyfta fram föräldraperspektivet så långt det är möjligt, och belysa vissa mönster som framträder i intervjuerna.

Ett tydligt resultat är att föräldrar ofta verkar **sakna tillräcklig kännedom om utbudet** av föräldraskapsstöd, och därmed har svårare att uttala sig om vad som eventuellt saknas. Föräldrar upplevs i första hand efterfråga **tydlig och samlad information** om vilka insatser som erbjuds, för vilken målgrupp och av vilken aktör.

Att söka hjälp från socialtjänsten kan av vissa föräldrar upplevas som ett stort steg, eller en typ av stöd reserverat för föräldrar med tyngre problematik. Informanter från socialtjänstens verksamheter menar att fler föräldrar hade kunnat ta del av insatser om de hade fått en **mer rättvisande bild av vad stödet innebär**.

Aspekter av utbudet där föräldrar till stor del upplevs vara nöjda enligt informanterna är till exempel **lättillgängligheten** i verksamheter som

Familjecentralen. Föräldrarna uppskattar i första hand att få träffa andra föräldrar och dela erfarenheter, och efterfrågan efter fysiska mötesplatser verkar större än efterfrågan efter digitalt stöd. Ännu fler arenor för dialog efterfrågas.

Bilden av hur föräldrar har upplevt enskilda insatser är ofullständig. De uppföljningar som görs fokuserar på **föräldrars nöjdhet** och baseras i vissa fall på enkäter och i andra fall på mer muntlig återkoppling efter genomförd insats. Enkäterna som samlas in har inte alltid sammanställts för att ge en översiktlig bild. Generellt visar den uppföljning som görs att föräldrar är positiva till stödet, enligt informanterna. Informanter drar slutsatserna att föräldrar uppskattar att **träffa andra föräldrar**, och har haft **nytta av vissa specifika verktyg** de fått med sig av olika utbildningar. Å andra sidan kan det bära emot att uttrycka negativa erfarenheter i de fall när återkopplingen består av ett samtal med den som hållit i utbildningen. En informant lyfter att negativ feedback i enkäter kan stå för **missnöjdhet med socialtjänsten som verksamhet** och känsligheten i att bli ifrågasatt i sitt föräldraskap om det gjorts en orosanmälan.

Hur kan fler föräldrar nås med "rätt" insatser?

För att det samlade utbudet av föräldraskapsstöd ska vara hållbart behöver man inte bara säkerställa ett brett utbud, utan också analysera huruvida de insatser som erbjuds är de mest lämpliga, och om "rätt" målgrupp nås av dem. Informanterna efterlyser en **gemensam översiktsbild av stödet** som utgångspunkt för att diskutera prioriteringar och ansvarsfördelning tvärprofessionellt och ur olika synvinklar. Denna kartläggning och analys är ett första steg i det arbetet.

Informanter resonerar också kring behovet av att erbjuda en kombination av **en bas med universella insatser, och samtidigt "våga" rikta insatser** mot särskilda behov eller grupper av föräldrar.

Hur väl når information om stödet ut?

Som nämnts ovan efterfrågar informanterna **mer lättillgänglig information** om vilket föräldraskapsstöd som erbjuds, båda av kommunen och regionens verksamheter. Behovet av en bättre översikt på kommunens hemsida nämns återkommande, liksom önskemål om en folder att dela ut på plats där hela utbudet listas.

Informanter från elevhälsan upplever att kommunikationskanalerna har förbättrats, och att digitala plattformar fungerar väl för att nå föräldrar. Samtidigt saknar informanter i andra verksamheter tillgång till plattformar som dessa, där samtliga föräldrar kan nås samtidigt. När det gäller föräldrar till ungdomar i gymnasieåldern finns inte heller samma förutsättningar att nå samtliga föräldrar.

I flera fall upplever informanterna att **information om stödet inte når ut på ett systematiskt sätt**. Till exempel informeras förskolor och skolor om familjecentralens verksamhet på efterfrågan, eftersom resurser saknas att informera samtliga förskolor och skolor. Några informanter efterlyser också en **kommunikationsplan**. I vissa fall menar personalen att de använder sina egna

privata profiler på sociala medier för att nå ut med information, till exempel till föräldragrupper på Facebook.

Även mellan verksamheterna finns behov av att synliggöra vilket stöd som erbjuds var i kommunen och av vem. Här talar informanter om vikten av att använda de **tvärsektoriella samverkansarenor** som finns till att informera varandra om vad som görs på området föräldraskapsstöd, och att arbeta för att utbytet mellan verksamheter inte ska ske sporadiskt och personberoende utan på ett systematiskt sätt.

Uppföljning och utvärdering

Vad följs upp i dagsläget och vilka resultat kan påvisas?

I dagsläget samlas information in gällande **antalet föräldrar** som deltagit i de flesta av kommunens insatser. I vissa fall gäller dock att unika deltagare inte kan skiljas ut. I andra fall förs statistik på ärenden/antal samtal och inte individer.

Familjecentralens statistik är uppdelad på terminsnivå och därför inte jämförbar med annan statistik som förs på antal föräldrar som nås per år. Olika verksamheter inom kommunen använder olika verksamhetssystem där insamlade data inte alltid är jämförbara och möjliga att aggregera.

När det gäller Västra Götalandsregionens verksamheter följs antalet föräldrar som tar del av föräldraskapsstöd inte upp på ett systematiskt sätt, eftersom det är barnet eller ungdomen som registreras som patient. I vissa fall läggs information om föräldraskapsstöd på gruppnivå till journalen med så kallade KVÅ-koder. Individuellt stöd till föräldrarna registreras dock inte på samma sätt. Regionen arbetar under år 2024 med att kartlägga samtligt föräldraskapsstöd inom sina verksamheter, men vid tidpunkten för publicering av denna rapport fanns ännu inte resultat att ta del av.

För både kommun och region gäller att informationen kring vilka grupper av föräldrar som tar del av insatser är mycket begränsad. Familjecentralen för dock statistik på **föräldrars kön och om de är utrikesfödda**. En anledning till att uppföljningen av deltagandet i föräldraskapsstöd ser olika ut är att ansvaret för att följa upp, utvärdera och utveckla insatserna till stor del ligger på verksamheterna själva. I vissa fall har ledning och personal själva tagit initiativ till **utvärderingar i form av enkäter till deltagare eller brukare**. I andra fall har verksamheter inte prioriterat uppföljning eftersom inga aspekter av deltagandet anses ”sticka ut”. En informant beskriver den uppföljning och utvärdering som finns i kommunen som ”spridda skurar”, sporadiska aktiviteter utan ett helhetsgrepp.

I uppföljningen av aktiviteter och insatser fokuseras ofta på **föräldrarnas nöjdhet** snarare än vilka resultat de upplever. Inom Familjebehandlingen frågar man dock föräldrar om de upplever att **situationen i familjen har förändrats**. Det kan handla om att fråga om genomgången kurs stämde överens med föräldrarnas förväntningar etcetera. Det kan också handla om att stämma av muntligt med föräldrar efter genomgången insats. I den mån enkäter till föräldrar sammanställs kan det handla om att samla in fritextsvar eller att ange antal positiva svar. Inom socialtjänsten används inte individuell systematisk uppföljning (ISU), det vill säga att

behov, insatser och resultat mäts på individnivå och sedan analyseras på aggregerad nivå.

Den återkoppling från föräldrar som kan redovisas, till exempel i enkäter hos Familjerådgivningen, Familjebehandlingen och kurser som ABC är över lag positiv. Inom socialtjänsten menar informanter att missnöjdhet med en insats i själva verket kan spegla föräldrars missnöje inför en orosanmälning eller liknande.

Hur ser informanterna att uppföljning och utvärdering kan förstärkas?

Informanterna själva tar upp vikten av att göra uppföljning till en **mer angelägen fråga** i kommunen i stort. Uppföljningen bör **systematiseras**, utgöra en **grund i arbetssättet** och hela tiden **hållas levande** i verksamheterna. Att uppföljningen synliggörs anser informanter är viktigt för både medarbetare och de föräldrar som tar del av insatserna. Uppföljningen behöver också kopplas samman med verksamheternas mål – vad är det som insatserna syftar till att uppnå? Från socialtjänstens håll reflekterar man över utvärdering av använda metoder över lag, och vikten av att luta sig mot vetenskap och beprövad erfarenhet i valet av arbetssätt.

Föräldrars, och barns, åsikter är förstås centrala i utvärderingen av insatserna, och kan enligt informanterna tas till vara på ett mer grundligt och systematiskt sätt. Det kan till exempel handla om att följa upp hur olika insatser tas emot av olika målgrupper av föräldrar.

I diskussionen om uppföljning och utvärdering framkommer att det finns behov av en **grundläggande struktur för basal uppföljning**, med minsta gemensamma nämnare för berörda verksamheter, för att få en gemensam bild att analysera. Om en bas fanns på plats kring hur många och vilka föräldrar som nås av olika former av stöd, skulle förutsättningarna vara bättre för att kunna göra djupare analyser.

Organisatoriska förutsättningar

Finns en stöttande organisation?

En organisatorisk faktor som informanter på Familjecentralen upplever stödjer deras arbete är ett **tillitsfullt ledarskap**, där ledningen har stort förtroende för de professionella som möter föräldrar och förståelse för att det finns behov av oplanerad tid för att möta behov genom icke schemalagda insatser. Man önskar dock fler anställda för att kunna stärka arbetet. Att få möjlighet att arbeta med föräldraskapsstöd på heltid, snarare än i del av sitt uppdrag, upplevs som önskvärt.

Föräldraskapsstöd framhålls som en viktig fråga att arbeta med och som behöver en tydlig styrning och ett övergripande ”hållande”. Långsiktig finansiering lyfts också som viktigt för att skapa hållbarhet.

Finns behov av att utveckla samverkan? Hur?

Samtliga informanter uttrycker att samverkan är värdefullt i arbetet med föräldraskapsstöd. Ett skäl är att man ser behov av att skapa en bättre bild av det samlade utbudet och i förlängningen få bättre bild av huruvida man möter

målgruppernas behov. **Samordning kring det gemensamma utbudet** skulle kunna göra att insatserna ”går hand i hand”, och eventuellt kunna leda till att vissa insatser anordnas gemensamt. Informanter uttrycker också att samverkan kan leda till en **bättre förståelse för varandras verksamheter och uppdrag**. En risk som lyfts är att samverkan kan vara personbunden snarare än systematiskt uppbyggd mellan verksamheter och därmed inte hållbar. Professionella håller sig informerade om andra verksamheter, men uttrycker att de inte träffas för att gemensamt diskutera utbudet av insatser.

Genomlysningar av samverkansstrukturer i kommunen har genomförts, men de upplevs fortfarande inte optimala av informanterna. Bland annat upplever man att **mängden grupper och ytor där samverkan sker kring barn och unga** riskerar att utgöra egna stuprör och inte underlättar ett gemensamt grepp kring frågan om stöd till barn och unga och deras föräldrar. Genom en mer **systematisk och samlad samverkan** skulle aktörerna få en mer gemensam förståelse av området, så att inte målgruppen riskerar att slussas runt eller få motstridiga budskap, till exempel gällande olika verksamheters ansvarsområden eller utbud. Informanter efterlyser också ett gemensamt ansvarstagande i att möta föräldrar som tar kontakt, och ta sig tiden att utforska vad behovet kan bestå i för att bäst kunna lotsa till lämpliga insatser.

Några informanter har uttryckt behov av att **utveckla samverkan även inom verksamheter**. Representanter för socialtjänsten menar till exempel att det är viktigt att socialsekreterare som arbetar med utredning respektive familjestöd får bättre förståelse för varandras roller för att kunna arbeta med helheten kring barnet. Man menar också att familjebehandling i större utsträckning skulle kunna erbjudas redan under utredningstiden. Informanter lyfter också att familjerätt och familjerådgivning skulle kunna arbeta tillsammans med separerade föräldrar för att kunna erbjuda ett mer samlat stöd. Ytterligare en informant menar att samverkan mellan LSS och IFO behöver utvecklas, så behoven kommuniceras mellan verksamheterna i stället för att familjer behöver inkomma med en ny ansökan vid avslag.

Gap-analys

I det här kapitlet gör vi en så kallad Gap-analys i syfte att visa på "gaps" eller luckor mellan nuläge och önskat läge för föräldraskapsstödet Stenungsund. Analysen ställer resultaten av kartläggningen och informanternas utsagor i förhållande till den nationella strategin för föräldraskapsstöd för att identifiera utvecklingsbehov. Vi visar också på möjliga steg framåt för att täppa till luckor. Dessa ska dock inte tolkas som skarpa rekommendationer kring prioriteringar utan exempel på hur Stenungsunds kommun kan möta utmaningar som informanterna lyft.

Motsvarar utbudet identifierade behov?

I dagsläget erbjuds en hel del universellt stöd i Stenungsund, framför allt för föräldrar till barn i förskoleåldern. Familjecentralen Hasselkärnan är en viktig mötesplats för föräldrar och implementerar också flera uppskattade föräldraskapsstödsinsatser. Kartläggningen visar dock att det finns vissa luckor i utbudet av föräldraskapsstöd som Stenungsunds invånare har tillgång till. Det gäller framför allt stöd riktat till specifika målgrupper där behovet bedöms vara större än tidigare.

Behovet hos föräldrar är dock inte helt klarlagt eftersom denna studie främst bygger på verksamhetsföreträdares bild samt statistik om barn och föräldrar i kommunen. Det första gapet att överbrygga är alltså att kommunen inte har tillräcklig information om målgruppen. Föräldraskapsstödet tröfsäkerhet kan utvecklas genom att komplettera denna studie med föräldrars perspektiv och genom att följa upp vilka som tar del av stödet och vilka eventuella effekter som upplevs, för att en bättre "matchning" mellan utbudet och de föräldrar som har störst nytta av insatserna.

Utbudet av stöd som erbjuds i kommunen skulle också gynnas av en övergripande strategi med tydligare målsättningar, till exempel i den kommande kommunövergripande handlingsplanen.

- Är målet att nå samtliga familjer i Stenungsund med vissa typer av universella insatser? Eller att anpassa och rikta stödet så att insatserna når fler föräldrar med större behov?
- Bör det universella stödet ha ambitionen att samla olika målgrupper för att till exempel gynna integrationen av nyanlända föräldrar? Eller har stödet en större chans att nå fler genom att rikta sig till enskilda grupper?
- Bör utbudet av universella insatser stärkas och mer arbete ske på en förebyggande nivå, eller finns ett större behov av att täcka luckor i det riktade stödet? Hur kan utbudet justeras med övrigt utbud inom regionala verksamheter och civilsamhället i åtanke?

Skapa relevans genom delaktighet

Föräldrars engagemang och delaktighet är centralt för att säkerställa att det erbjudna stödet är relevant och tillfredsställande. En möjlig väg till att öka föräldrarnas

delaktighet kan vara att inrätta föräldrapaneler som regelbundet möts för att ge feedback på befintliga program och bidra till utvecklingen av nya insatser. Dessa paneler bör representera en mångfald av föräldrar från olika socioekonomiska och kulturella bakgrunder. Dessutom kan man använda enkäter och fokusgrupper för att samla in åsikter och idéer från föräldrar om hur föräldraskapsstödet kan förbättras. Detta hjälper till att säkerställa att programmen är relevanta och uppfyller föräldrarnas faktiska behov.

Föräldrar uttrycker i hög grad vikten av att träffa andra i liknande situationer. Ett sätt att underlätta det kan vara att uppmuntra och stödja bildandet av föräldranätverk och självhjälpsgrupper där föräldrar kan dela erfarenheter, ge varandra stöd och utveckla gemensamma lösningar på utmaningar. Kommunen kan tillhandahålla lokaler, faciliteter och expertstöd för dessa nätverk. Dessutom kan kommunen arrangera regelbundna träffar, workshops och evenemang där föräldrar kan mötas och utbyta erfarenheter. Detta sker redan i nuläget, men det kan eventuellt utökas till att inkludera fler relevanta ämnen och kanske även riktas till särskilda målgrupper av föräldrar som exempelvis tonårsföräldrar, ensamstående föräldrar eller nyinvandrade föräldrar.

Ett relevant utbud kräver också viss prioritering utifrån att verksamheterna arbetar med begränsade resurser. Det skulle kunna innebära att ta bort vissa delar av det befintliga utbudet till förmån för andra insatser utifrån målgruppens behov och professionellas bedömningar.

Universellt stöd i kommunal regi

Kartläggningen visar att 188 respektive 213 unika familjer i Stenungsund har besökt kommunens öppna förskola under vår- och höstterminen 2023. Antalet unika familjer under helåret är osäkert – många familjer återkommer – men det är alltså någonstans mellan 213 och 401 familjer som tagit del av öppna förskolans verksamhet under 2023. Enligt SCB:s befolkningsstatistik för 2023 finns det nära 1 300 hushåll i Stenungsund (med ensamstående eller samboende föräldrar) där yngsta barnet är under 6 år². Vi kan därmed uppskatta att mellan cirka 16 och 31 procent av dessa familjer har nåtts av insatsen.

Vi har också information om att kommunens öppna förskola har nått 37 respektive 31 unika utrikesfödda familjer under år 2023. Enligt SCB:s statistik finns nära 470 utrikesfödda föräldrar med barn under 6 år. Av dessa är merparten samboende med annan vuxen (cirka 440), och vi kan ungefärligt översätta antalet föräldrar till cirka 245 familjer, utifrån ett förenklat antagande att samboende personer bor i hushåll med två vuxna trots att det i praktiken kan finnas fler vuxna i hushållet. Uppgiften avser vidare familjer där båda föräldrar är utrikes födda. Det ska också noteras att det inte framgår varifrån föräldrarna kommer eller hur länge de har bott i Sverige. Utifrån en liknande typ av beräkning som ovan kan vi ändå grovt uppskatta att insatsen har nått mellan cirka 15 och 28 procent av familjerna med barn under 6 år, när det kommer till familjer med två utrikes födda föräldrar.

² Beräkningen baseras på uppgifter i SCB:s mikrodatatabas för Region Väst.

Slutsatsen vi kan dra av detta är att kommunens mest välbesökta universella insats, öppna förskolan på Familjecentralen, hade kunnat nå fler föräldrar i kommunen, både svenskfödda och utrikes födda. Informanter från öppna förskolan upplever att man inte når proportionerligt många utrikes födda, särskilt med tanke på att Familjecentralen är belägen i Hasselbacken, ett område där större andel av befolkningen än kommungenomsnittet är utrikes född. Våra beräkningar visar dock att den ungefärliga andelen av inrikes respektive utrikes föräldrar som kan antas ha besökt öppna förskolan inte skiljer sig stort. Däremot skulle det kunna vara så att grupper av utrikes födda som är relativt nyanlända eller inte har lika goda svenskakunskaper besöker öppna förskolan mer sällan. För att överbrygga gapet där vissa grupper i lägre grad tar del av universella insatser kan de behöva anpassas eller tydligare riktas till vissa målgrupper. Till exempel skulle fler språkanpassade grupper kunna erbjudas.

Riktat stöd i kommunal regi

Ett behov som har identifierats av informanterna är insatser till föräldrar som är i en alltför akut livssituation för att ha förutsättningar att prioritera befintliga föräldraskapsstödsinsatser. Det kan till exempel handla om behov av information om samhällets stöd kring ekonomisk ersättning eller att söka arbete. Ett steg för att stärka dessa föräldrar med mer akuta och basala behov hade kunnat vara att tydligare koppla ihop till exempel samhällsinformation, ekonomiskt bistånd eller lättillgängliga och billiga aktiviteter för familjer med utbudet av föräldraskapsstöd.

Det finns i kommunen flera manualbaserade program där stödet kan ges på olika språk. Föräldragrupper med språkinriktning har också förekommit, och möjlighet att använda tolk ska alltid erbjudas. Tillgängligheten i form av språkanpassning skulle dock kunna utökas ytterligare. Ett exempel är att översätta information om föräldraskapsstödet i större utsträckning. Kommunen kan också undersöka möjligheten att koppla en så kallad kulturtolk till vissa insatser.

En avvägning som några intervjupersoner reflekterar över när det gäller språkanpassning är den mellan integration och separation av olika grupper. Utifrån ett integrationsperspektiv kan insatser där nyanlända och svenskfödda föräldrar möts vara mycket värdefullt. Utifrån behovet av stöd i föräldrarollen kan det dock finnas en viktig poäng i att erbjuda stödet på eget språk och i sammanhang där föräldrar från liknande kulturell bakgrund kan samtala med varandra.

Anpassningen av stödinsatser utifrån olika former av funktionshinder skulle kunna utvecklas. Kommunen har tidigare erbjudit programmet PYC som riktar sig till föräldrar med intellektuella funktionsnedsättningar. I nuläget saknas dock motsvarande insatser. En inventering av målgruppens storlek skulle kunna visa om det är motiverat att återinföra insatsen. Även när det gäller föräldrar som själva har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar skulle stödet kunna anpassas. Här finns framtaget material som kommunen skulle kunna börja använda sig av³.

³ Se till exempel [Trygghet Ur Stöd - Trust \(brackediakoni.se\)](http://TrygghetUrStod-Trust(brackediakoni.se)) eller [Föräldrar med ASD \(asdforalder.se\)](http://FöräldrarMedASD(asdforalder.se)).

Informanter beskriver att föräldrar till barn och ungdomar med NPF-problematik är i behov av mer stöd. Efter diagnos erbjuds det mesta av stödet riktat till denna grupp av regionens verksamheter, men även kommunens verksamheter skulle kunna erbjuda andra stödformer. Behovet av stöd kan till exempel uppstå i väntan på diagnos eller behandling, där informanter påpekar att kommun- eller primärvårdsnivå skulle kunna stötta med psykoedukativa insatser eller stöd i att få vardagslivet att fungera bättre. Kommunen skulle också kunna erbjuda sammanhang för dessa föräldrar att utbyta erfarenheter, och fortsätta att erbjuda föreläsningar kring ämnet NPF hos barn och unga.

Tre målgrupper där insatser i stort sett verkar saknas är föräldrar till äldre tonåringar (i kommunen fanns år 2023 2 095 ungdomar i åldern 18–24), ombildade familjer (som utgjorde en tiondel av familjerna med barn under 18 under 2022) samt ensamstående föräldrar, som utgör nästan var femte familj i Stenungsund och kan förväntas vara mer ekonomiskt sårbara och ha andra behov än föräldrar generellt. Dessa grupper behöver synliggöras i prioriteringen av insatser framöver.

En särskild målgrupp för riktat stöd är föräldrar som utövar eller utsätts för våld, eller har problem med risk- och missbruk. Informanterna efterfrågar mer information om vilket stöd som finns att få av socialtjänsten och att mer fokus läggs på att definiera och diskutera förekomsten av våld bland familjer.

MFoF identifierar ett antal möjliga målgrupper för föräldraskapsstöd som inte har nämnts av några informanter i denna studie, men som skulle kunna vara en tänkbar målgrupp för riktade insatser även i Stenungsund. Det gäller exempelvis familjer med allvarlig sjukdom eller skada, familjer där förälder avlider, HBTQ-familjer, föräldrar med riskbruk och beroende, samt frihetsberövade föräldrar. När det gäller dessa målgrupper och insatstyper behövs mer kunskap om behovet i kommunen från både verksamhetsföreträdare och föräldrar.

Ett område av riktade insatser som MFoF bedömer som angeläget men som sällan nämns av informanterna är brottsförebyggande föräldraskapsstödsinsatser. MFoF har riktat särskilda medel för detta till vissa geografiska områden varav Stenungsunds kommun inte är ett. Dock kan ju samtligt föräldraskapsstöd som syftar till att stärka skyddsfaktorerna hos barnet/unge ses som brottförebyggande i ett större perspektiv och på längre sikt.

Tabell 2. Gap-analys med exempel på luckor i föräldraskapsstödsutbudet utifrån identifierade behov hos målgrupper

Nuläge	Önskvärt läge	Exempel på gap	Exempel på steg framåt
Ofullständig behovsanalys gör det svårare att bedöma relevansen i det samlade utbudet av stöd.	Tydlig och aktuell bild av föräldrars behov. Systematiska uppföljningar och justeringar i utbudet utifrån resultaten.	Målgruppen föräldrar har ännu inte tillfrågats om sina behov av föräldraskapsstöd.	Utöka behovsanalysen med en undersökning av föräldrars upplevda behov. Involvera föräldrar i utformningen av insatser. Utvecklat uppföljningsarbete.
Utbudet täcker inte alla identifierade behov.	Utbudet av insatser är tillräckligt brett och avvägt för att behoven	Professionella behöver bättre överblick för att	Se över om utbudet av föräldraskapsstöd kan justeras genom att lägga till eller ta bort

	hos föräldrar i kommunen ska kunna tillfredsställas. Tydlig bild av syftet med kommunens utbud av universellt respektive riktat stöd.	kunna matcha insatser med behov.	vissa typer av insatser, utifrån till exempel kostnadseffektivitet och vetenskaplig grund. Välja riktning och målsättning för det universella respektive riktade stödet i kommande handlingsplan.
Kommunens resurser för föräldraskapsstöd är begränsade i förhållande till identifierade behov.	Ett väl avvägt utbud av insatser på olika preventionsnivåer där befintliga resurser används optimalt.	Prioriteringar behöver göras i valet av insatser och metoder.	Använd kartläggning och Gap-analys samt kompletterande behovsanalys som underlag till kommande handlingsplan.
Det kan finnas relevanta målgrupper som inte uppenbart är identifierade av verksamheterna (utifrån informationen från studiens informanter).	Insatser erbjuds i linje med nationella rekommendationer om målgrupper med särskilda behov, utifrån lokala prioriteringar.	Vissa målgrupper som MFoF lyfter är mindre uppmärksammade i kommunen.	Utöka behovsanalysen med en undersökning av föräldrars upplevda behov där målgrupper definierade av MFoF tillfrågas.
Föräldraskapsstödet når inte de socioekonomiskt mest utsatta grupperna i lika hög grad som andra grupper.	De mest utsatta grupperna har möjlighet att ta del av insatser som stärker deras möjlighet att delta i föräldraskapsstödinsatser.	Grupper med sämre socioekonomiska villkor har sämre förutsättningar att kunna ta del av föräldraskapsstödet.	Tydligare länk mellan stödinsatser som ekonomiskt bistånd, krisstöd och föräldraskapsstöd. Överväg möjligheten att använda "ambassadörer" som är förankrade i vissa områden/relevanta verksamheter. Utökat utbud av informationsinsatser till nyanlända invånare. Undersök om behov finns av kulturtolk. Överväg att erbjuda fler/nya anpassade universella insatser, till exempel fler språkgrupper på öppna förskolan eller universella insatser som utökade hembesök i vissa kommunområden.

Motsvarar stödet den nationella strategins tre målområden?

Den nationella strategins tre målområden för föräldraskapsstödet är ett kunskapsbaserat arbetssätt, ett tillgängligt stöd och en stödjande organisation. Nedan följer en Gap-analys av respektive område.

Ett kunskapsbaserat arbetssätt

Enligt MFoF är ett kunskapsbaserat arbetssätt nödvändigt för att föräldraskapsstödet ska få avsedd effekt. Det handlar både om att systematisera den kunskap som redan finns och att ta fram ny kunskap om det arbete som bedrivs. Dessutom behöver

kunskapsbaserade arbetsätt och metoder implementeras i verksamheterna. Det finns ett nationellt utbud av manualbaserade program, där flera har evidens i form av goda resultat i randomiserade, kontrollerade studier.⁴ I Stenungsund erbjuder kommunen två program med viss påvisad effekt enligt MFoF:s kriterier, ABC barn samt COS-P. FÖS, ABC tonår, Tryggare barn och BIFF som erbjuds av kommunen listas också som en del av det nationella utbudet av manualbaserade program, men har inte studerats vetenskapligt i tillräckligt hög grad för att effekten ska vara påvisad enligt MFoF. Dessa insatser beskrivs dock med positiva ordalag av informanterna, som även upplever att föräldrar varit nöjda med insatserna. Det kan alltså finnas program som upplevs välfungerande eller har utvärderats med positiva resultat men där evidensen ändå bedöms som otillräcklig. För påvisad positiv effekt enligt MFoF:s bedömning krävs att minst två välgjorda randomiserade kontrollerade studier har utförts, av två oberoende forskare. Viss påvisad effekt innebär att en eller flera sådana studier utförts av samma forskare eller forskargrupp. Värt att beakta är också MFoF:s lista inte är heltäckande, och främst fokuserar på insatser som erbjuds av kommuner och där det finns en aktiv förvaltare. Även Socialstyrelsen och SBU har publicerat rapporter där evidensen för manualbaserade föräldraskapsstödsprogram bedöms.⁵

För att utbudet ska stämma överens bättre med nationella rekommendationer är en väg framåt att identifiera och införa manualbaserade program med så god evidens som möjligt, med fokus på den typ av program som det är motiverat att satsa på utifrån de behov som framträder i denna studie och i en kompletterande behovsanalys hos målgruppen.

Uppföljning

I nuläget saknas en övergripande systematik i uppföljningen av föräldraskapsstöd i de kommunala verksamheterna. Att införa ett gemensamt sätt att följa upp insatserna är angeläget. Med bättre kunskap om sådant som exempelvis antal deltagare, deltagarnas demografiska och socioekonomiska förhållanden, deltagarnas nöjdhet med insatsen och hur insatserna eventuellt har bidragit till förändring i familjens situation, skulle det bli möjligt att fördjupa analysen och att skapa mer konkreta underlag för strategiska satsningar. Här föreslår vi en gemensam strategi för uppföljning i kommande handlingsplan. Det är också viktigt att uppföljningar innehåller feedbackmekanismer där resultat systematiskt återförs till de verksamheter som tillhandahåller föräldraskapsstödet, för att möjliggöra kontinuerliga förbättringar och justeringar.

En del av gapet kring uppföljning gäller bristen på gemensamma indikatorer för uppföljning av föräldraskapsstödet i de kommunala verksamheterna. Systemen för uppföljning bör "ensas" för att skapa en bas av grundläggande indikatorer som så många verksamheter som möjligt mäter på ett jämförbart sätt. Här kan relativt få indikatorer göra stor skillnad i uppföljningens kvalitet. Även utfalls-/resultatmått bör

⁴ Se https://mfof.se/foraldraskapsstod/program-och-metoder-for-foraldraskapsstod---soksida.html#query/*

⁵ Se till exempel: [Främjande av psykiskt välbefinnande hos barn och ungdomar \(sbu.se\)](#), [Program för att förebygga psykisk ohälsa hos barn \(sbu.se\)](#) samt [Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott \(socialstyrelsen.se\)](#).

införas på sikt. En väg framåt kan vara att identifiera och ”pilota” ett litet urval av gemensamma indikatorer, till exempel ett urval av de förslag på indikatorer som tagits fram av MFoF med hjälp av Research Institutes of Sweden (RISE):

Tabell 3. Exempel på mått och indikatorer för föräldraskapsstöd.

Typ av mått	Måter	Exempel på indikatorer
Strukturmått/ resursmått	Verksamhetens förutsättningar	<ul style="list-style-type: none"> · Vilka aktörer som kan erbjuda föräldraskapsstöd (region, kommun, civil sektor). · Vilka aktörer som kan erbjuda utbildning till gruppleddare. · Antal yrkespersoner utbildade i föräldraskapsstödsprogram X. · Antal föräldrar som kan erbjudas universella resp. riktade insatser. · Lokaler för gruppträffar finns. · Uppdaterat utbildningsmaterial finns. · Förutsättningar för samverkan finns. · En samordnare för insatserna finns. · Medel som avsätts för föräldraskapsstöd finns.
Processmått/ aktivitetsmått	Metoder och arbetsätt i universella respektive riktade insatser	<ul style="list-style-type: none"> · Antal planerade gruppträffar. · Antal utskickade inbjudningar till föräldrar.
Resultatmått	Resultat av de genomförda aktiviteterna	<ul style="list-style-type: none"> · Antal genomförda gruppträffar. · Andel av de inbjudna föräldrarna som deltagit i minst hälften av gruppträffarna. · Antal mammor respektive pappor som deltagit. · Andel nöjda med insatsen. · Antal genomförda före- och eftermätningar.
Effektmått/ utfallsmått	Effekter för målgrupper Måts före och efter insats med eventuell uppföljning	<ul style="list-style-type: none"> · Andel föräldrar som skattar sin föräldraförmåga bättre än innan. · Andel föräldrar och/eller barn som skattar sin föräldra-barnrelation bättre än innan. · Andel föräldrar och/eller barn som skattar sitt välbefinnande eller livskvalitet bättre än innan. · Andel föräldrar eller barn som skattar att barnets utagerande beteende minskat jämfört med innan.

Källa: [Indikatorer, kvalitetsmätning och uppföljning \(mfof.se\)](http://mfof.se).

Utvärdering

Kan samsyn nås kring ett antal basindikatorer kan dessa utgöra en del av ett underlag för att bedöma insatsers kvalitet. Indikatorer som gäller effektivitet i insatserna kan med fördel ha fokus på stegförflyttning och resultat i förhållande till insatsers mål. Första steget är dock att börja följa de mest grundläggande indikatorerna som inte följs i dagsläget, till exempel hur många och vilka grupper av föräldrar som deltar.

En ytterligare väg kan vara att arbeta med individuell systematisk uppföljning (ISU) inom socialtjänsten, något som är särskilt motiverat framöver utifrån den nya socialtjänstlagens krav på att verksamheten bedrivs i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det saknas i nuläget en gemensam strategi för att ta tillvara och arbeta vidare med resultat från uppföljning och utvärdering av verksamheter och insatser. Ett steg två om berörda verksamheter kan enas om ett antal basindikatorer hade kunnat vara

gemensamma workshops där verksamheterna analyserar resultaten. Ett annat möjligt steg hade kunnat vara att anlita externa utvärderare av enskilda insatser.

Tabell 4. Gap-analys kunskapsbaserat arbetssätt

Nuläge	Önskvärt läge	Exempel på gap	Exempel på steg framåt
Relativt litet utbud av manualbaserade program bland kommunens insatser	Utbud av insatser i linje med nationella rekommendationer, utifrån lokala prioriteringar.	Det finns ett nationellt utbud av manualbaserade program med god evidens där flertalet inte används av kommunen	Identifiera och införa manualbaserade program med så god evidens som möjligt där det kan vara motiverat utifrån behov
Bristande uppföljning gör att det saknas en samlad bild av hur många och vilka grupper av föräldrar som tar del av stödet.	Gemensam strategi för uppföljning i kommande handlingsplan. En bas av gemensamma indikatorer för uppföljning.	Saknas systematik i uppföljningen av föräldraskapsstöd i de kommunala verksamheterna. Saknas gemensamma indikatorer för uppföljning av föräldraskapsstödet i de kommunala verksamheterna.	Utarbeta strategi för uppföljning i samverkan med berörda kommunala aktörer. Identifiera och "pilota" ett litet urval av gemensamma indikatorer. Undersök möjligheten att utveckla individbaserad systematisk uppföljning (ISU) i socialtjänsten.
Resultat återförs inte på ett systematiskt sätt i verksamheterna.	Strategi för att ta tillvara och arbeta vidare med resultat från uppföljning och utvärdering av verksamheter och insatser.	Plan och metodik saknas för återföring och tillvaratagande av resultat.	Besluta om ett antal gemensamma basindikatorer. Genomför workshop med deltagare från verksamheter som enats om ett antal basindikatorer, för att gemensamt analysera utfallet
Föräldrar tillfrågas oftast inte om hur deras situation förändrats. Enskilda insatser utvärderas inte på lokal nivå.	Systematisk uppföljning och utvärdering av insatsernas resultat/effekt.	Resultat och effekter mäts och utvärderas ofta inte.	Inför uppföljningsindikatorer med fokus på stegförflyttning och resultat i förhållande till insatsers mål. Bedöm behovet av extern utvärdering av vissa insatser.

Ett tillgängligt stöd

Att föräldraskapsstödet är tillgängligt innebär enligt MFoF främst låga trösklar, en bredd av olika typer av insatser och att stödet finns tillgängligt på många arenor och mötesplatser. Här vill vi också lägga till synlighet, att olika berörda grupper nås av information om vilket stöd som erbjuds.

Varierat och anpassat utbud

Föräldraskapsstödet bör vara både universellt och riktat och med ett varierat utbud. Det innebär att det bör finnas generella insatser tillgängliga för alla föräldrar samtidigt som riktade insatser erbjuds till specifika grupper som nyanlända, ensamstående föräldrar, och föräldrar till barn med särskilda behov. För att öka

bredden i utbudet skulle kommunen kunna införa såväl fler anpassade former av universellt stöd som riktade insatser till vissa grupper. Ett annat sätt att variera utbudet är att fortsätta erbjuda så väl fysiskt som digitalt stöd, på både dag- och kvällstid, samt på olika platser i kommunen. Detta gör det möjligt för föräldrar att få stöd när och var de behöver det, oavsett deras geografiska eller tidsmässiga begränsningar. Föräldrar bör också tillfrågas var och i vilka sammanhang de har bäst förutsättningar att ta del av stöd.

Tillgänglighet på olika arenor

Föräldraskapsstödet skulle kunna finnas på fler arenor i linje med MFoF:s rekommendationer. Kommunen kan också använda kunskap om var i kommunen olika målgrupper befinner sig, exempelvis familjer med barn i olika åldrar, nyinvandrade familjer eller hushåll med ensamstående föräldrar. Vi har i rapportens bakgrundskapitel exempelvis visat att många av kommunens barnfamiljer bor i områdena ”Stora Höga-Spekeröd” och ”Stenungsund omland”, och att det i området ”Hasselbacken” bor relativt många barnfamiljer i hushåll med låg ekonomisk standard och som därmed generellt kan förväntas ha större risk för att utöva sitt föräldraskap under socioekonomisk stress. Den här typen av kunskap bör vägleda beslut om lokalisering av nya arenor eller olika typer av förstärkningar av befintliga. Det kan också finnas anledning att undersöka tillgängligheten till arenor via befintlig kollektivtrafik från olika kommunområden. Men god tillgänglighet handlar inte bara om boendegeografi utan var föräldrar och deras barn befinner sig i vardagslivet. Förskola och skola är enligt MFoF två viktiga arenor för att erbjuda föräldraskapsstöd och skulle i Stenungsund kunna användas i större utsträckning.

Samlad och tillgänglig information

Att föräldraskapsstödet synliggörs för den tänkta målgruppen är så klart också en första förutsättning för att skapa tillgänglighet. Kommunikation kring föräldraskapsstödet är ett tydligt utvecklingsområde i kommunen men behöver inte kräva stora resurser för att förbättras. Informationsmaterial om föräldraskapsstöd kan spridas genom olika kanaler, såsom skolor, förskolor, vårdcentraler och bibliotek. Det riktade stödet kan behöva synliggöras mer för vissa målgrupper genom att arbeta uppsökande och motiverande i vissa områden utifrån definierade riskfaktorer, till exempel sämre socioekonomiska förutsättningar.

Föräldrar och professionella efterfrågar samlad information och kommunikation som är lätt för olika målgrupper att ta del av. Ett alternativ kan vara att utveckla kommunens webbplats som gemensam informationsplattform där föräldrar enkelt kan få tillgång till information om tillgängliga stödprogram, resurser och evenemang som ges av kommunala, regionala och civilsamhällesaktörer. Informationen bör vara lätt att förstå, möjlig att läsa på olika språk och eventuellt möjlig att kategorisera utifrån vilken typ av problematik familjer möter. Det är viktigt att samtliga verksamheter har god kännedom om vilka insatser andra verksamheter bedriver så de kan hänvisa föräldrar rätt. Sidan bör därför vara uppbyggd med professionellas behov av översikt över föräldraskapsstöd hos olika aktörer i åtanke.

Fler format än webbsidan skulle kunna användas för att i högre grad synliggöra det samlade stödet, inklusive tryckt material, digitala nyhetsbrev och sociala medier. En kommunikationsplan bör tas fram för att tillse detta.

Tabell 5. Gap-analys tillgängligt stöd

Nuläge	Önskvärt läge	Exempel på gap	Exempel på steg framåt
Föräldraskapsstödet finns inte på alla arenor där det kan vara relevant.	De arenor där kommunala verksamheter möter föräldrar används i högre grad för att sprida kunskap om det föräldraskapsstödet som erbjuds. Föräldraskapsstödet är tillgängligt för alla föräldrar oavsett boendegeografi.	Information om föräldraskapsstödet når inte ut likvärdigt till alla förskolor och skolor.	Använd kunskap om föräldrars villkor i olika kommundelar i valet av arenor för föräldraskapsstödet. Om inte kunskapen redan finns: undersök var föräldrarna bor och var de och deras barn befinner sig i vardagen och försök anpassa lokalisering och former för insatser utifrån dessa förhållanden. Nyttja förskola och skola som arenor.
Föräldrar och professionella efterfrågar samlad information och kommunikation.	Alla föräldrar i kommunen och professionella i verksamheterna kan lätt ta del av information om utbudet och ansvariga aktörer.	Kommunens webbsida är inte optimalt utformad. Kommunikationsplan saknas.	Mer användarvänlig och heltäckande webbsida för samlad information om föräldraskapsstödet som erbjuds av olika aktörer. Ta fram kommunikationsplan. Arbeta uppsökande och motiverande i vissa områden.

En stödjande organisation

Här utgår Gap-analysen kring aspekter informanterna själva lyft när de besvarat frågan om de upplever att det finns en stödjande organisation för föräldraskapsstödet. Vissa aspekter gäller den övergripande samordningen, andra berör i högre grad enskilda verksamheter.

Tillräckliga resurser och hållbar finansiering

En aspekt informanter lyfter och som forskningen bekräftar är vikten av ”luft i schemat” för att kunna testa och införa nya insatser så väl som att vara tillgänglig för att stötta och lotsa, det vill säga att ha tillräckliga resurser för spontana möten med föräldrar.

Önskemålet är generellt att utöka resurserna för att få en hållbar struktur och helhet. Ekonomiska styrmedel från nationellt eller regionalt håll riskerar att leda till tillfälliga satsningar. En kommungemensam handlingsplan blir en viktig förutsättning för att skapa långsiktighet framåt och synliggöra vikten av kontinuerlig finansiering.

Samordning av området

En av insikterna från denna kartläggning är vikten av att samordna och integrera föräldraskapsstödet över olika sektorer och mellan aktörer. Genom att skapa en gemensam strategi och förbättra samarbetet mellan kommunala tjänster, regionala hälsovårdsresurser och civilsamhällets organisationer kan fler familjer få tillgång till det stöd de behöver, när de behöver det. Det är flera olika verksamheter som ger föräldraskapsstöd i nuläget, både kommunala, regionala och inom civilsamhället. Det finns också vissa samverkansarenor som framför allt har fokus på barn. Ett förslag är att använda även dem för att koordinera och samverka kring föräldraskapsstödet. Här kan kontakten mellan aktörerna utökas och systematiseras, så att diskussionen kring utbudet inte blir sporadisk och personberoende. Där luckor uppstår i utbudet skulle kommunen och Västra Götalandsregionen kunna samverka kring att utveckla det sammanlagda utbudet av insatser. Kommunen kan göra mer informerade prioriteringar kring föräldraskapsstöd om det finns en bättre överblick över regionens befintliga insatser. Det är också viktigt att stärka samverkan med civilsamhällets organisationer för att bredda och fördjupa stödåtgärderna. Dessa organisationer kan erbjuda unika perspektiv och resurser som kompletterar kommunens insatser.

En samordnare för föräldraskapsstödet saknas i nuläget i kommunen. Ett alternativ är att skapa en central samordningsfunktion som ansvarar för att koordinera och harmonisera föräldraskapsstödet inom kommunen. Denna funktion bör då arbeta tvärsektorielt och inkludera representanter från kommunens olika avdelningar, regionens verksamheter och civilsamhället. En gemensam och övergripande strategi för föräldraskapsstöd som inkluderar gemensamma mål och riktlinjer för alla aktörer skulle bidra till ett enhetligt och samordnat utbud av stöd över hela kommunen. Kommunen kan med fördel tydliggöra verksamheters roller och ansvar i handlingsplanen och på befintliga samverkansarenor.

Möjligheter till lärande och utveckling

Vissa informanter uttrycker behov eller önskemål kring vidareutbildning eller utbildning i specifika program och metoder. Det är också viktigt att erbjuda kontinuerlig kompetensutveckling för personal som arbetar med föräldraskapsstöd. Detta inkluderar utbildning i interkulturell kommunikation och specifika metoder för att arbeta med olika målgrupper. Kompetenshöjning skulle kunna ske med relativt begränsade resurser, till exempel genom att utnyttja utbudet av offentligt tillgängligt lärmaterial om exempelvis stödbehov hos föräldrar med egen NPF-problematik och interkulturell kompetens. Kommunen skulle också kunna minska sårbarheten i utbudet genom att utbilda fler i personalstyrkan i vissa manualbaserade program och metoder. Det ger också möjlighet till kollegialt erfarenhetsutbyte.

Faktorer identifierade i forskningen

MFoF menar att det finns ett antal faktorer som är extra viktiga för att uppnå en stödjande organisation för föräldraskapsstödet. Forskare har på uppdrag av myndigheten tagit fram en lista om 11 punkter som enligt vetenskapliga studier är betydelsefulla för att skapa en organisation som stödjer implementering av

föräldraskapsstöd (Ericsson & Sarkadi, 2021). Dessa faktorer kan vara hjälpsamma att reflektera kring i framtagandet av en handlingsplan. Listan ser ut som följer:

- Ekonomiska resurser och långsiktighet i planeringen
- Stöd från ledningen
- Tid och personalresurser
- Organisationens kultur och klimat
- God intern kommunikation, samarbete inom organisationen och med andra aktörer
- Utbildning och expert/kunskapsstöd
- Tydliga målsättningar, uppföljning och utvärdering
- Nationell styrning och politiskt stöd, engagemang och förankring
- Tydlig ansvarsfördelning och en samordnare för föräldraskapsstöd
- Överensstämmelse mellan insatsen och organisationens arbets sätt
- Kartläggning av behov, spridning och arenor.

Tabell 6. Gap-analys stödjande organisation

Nuläge	Önskvärt läge	Exempel på gap	Exempel på steg framåt
Olika verksamheter och former av föräldraskapsstöd finansieras på olika sätt i kommunen.	Långsiktig finansiering.	Övergripande plan för finansiering saknas. Tillfälliga bidrag riskerar att påverka prioriteringar och att skapa satsningar utan förutsättning att leva vidare.	Beakta finansiering av föräldraskapsstödet i handlingsplan.
Samordning och ett gemensamt "hållande" av området föräldraskapsstöd saknas.	Gemensam överblick över ansvarsområden och utbud. Kontinuerligt informationsutbyte kring föräldraskapsstöd mellan kommun, region och civilsamhället.	Diskussioner om föräldraskapsstödet sker på olika arenor och med olika aktörer.	Inkludera frågan om föräldraskapsstöd på befintliga samverkansarenor där kommun och region möts. Systematisera erfarenhetsutbytet mellan verksamheter som arbetar med föräldraskapsstöd. Undersök förutsättningarna att utse en samordnare för föräldraskapsstöd.
Val av insatser så väl som anpassning av föräldraskapsstödet till särskilda målgrupper kräver kunskap om målgruppers särskilda villkor och behov.	Målgruppskunskap hos personalen för att kunna stödja och lotsa olika grupper av föräldrar rätt.	Kunskap hos personalen om särskilda målgrupper behöver stärkas i vissa fall.	Utnyttja utbudet av offentligt tillgängligt lärmaterial om exempelvis stödbehov hos föräldrar med egen NPF-problematik och interkulturell kompetens.
Utbildning i vissa program och metoder finns hos få anställda i kommunen.	Tillräckligt utbredd kunskap om använda program och metoder bland berörda kommunanställda.	Sårbarhet uppstår när få personer bär kunskapen om särskilda program och metoder.	Undersök möjligheten att utbilda fler anställda i manualbaserade program och metoder. Erbjud kontinuerlig

			kompetensutveckling för personalen.
Kommunens verksamheter är inte alltid optimalt anpassade för att stödja implementeringen av föräldraskapsstöd.	Medvetet arbete kring föräldraskapsstöd även på organisatorisk nivå.	Organisatoriska faktorer behöver synliggöras.	Beakta faktorer för att skapa en stödjande organisation för föräldraskapsstödet i framtagandet av handlingsplanen.

Identifierade gap och steg framåt

Vi har analyserat områdena utbud i förhållande till behov, kunskapsbaserat stöd, tillgängligt stöd, samt stödjande organisation. På alla fyra områden har vi identifierat vissa gap mellan nuläget i kommunen och ett önskat läge. De identifierade gapen och förslagen på steg framåt ovan ska dock inte ses som skarpa rekommendationer, utan som exempel på förbättringsmöjligheter utifrån informanternas berättelser om sina verksamheter och insatser.

Mer om behovsanalys med målgruppen

I den här studien har en behovsanalys genomförts på basis av yrkesverksamma informanternas bild av föräldraskapsstödet i Stenungsund. En kartläggning av utbud och insatser har satts i relation till behov informanterna har identifierat hos olika målgrupper, och befolkningsdata som visar på demografi och socioekonomiska villkor i olika delar av kommunen.

En aspekt av en fullständig behovsanalys har dock legat utanför ramen för det här uppdraget: föräldrars egna röster om stödet. Därför rekommenderar vi att nästa steg blir att hämta in synpunkter från föräldrar i Stenungsund för att komplettera bilden av invånarens behov.

Inhämtningen av information från föräldrar kan med fördel riktas mot grupper av föräldrar vars röster vanligtvis inte hörs. Föräldrar som inte tar del av föräldraskapsstöd i lika stor utsträckning är en heterogen målgrupp, där så väl forskning som föreliggande kartläggning har identifierat grupper som nyanlända föräldrar, föräldrar med svagare socioekonomisk ställning eller i utsatta livssituationer, socialt isolerade föräldrar, föräldrar med egna funktionsnedsättningar eller i vissa fall pappor. Anledningarna till att dessa föräldrar inte själva söker stöd behöver också beaktas. Behoven ser sannolikt olika ut hos föräldrar som inte är villiga att be om eller ta emot samhällets stöd jämfört med föräldrar som i första hand saknar kännedom om stödet.

För att nå olika typer av föräldrar och familjer kan olika strategier användas, till exempel:

- Möta familjerna där de befinner sig genom uppsökande arbete i bostadsområden, på bibliotek, vårdcentral, barnvårdscentral, förskolor, skolor, SFI och så vidare.
- Samverka med föreningslivet för att nå till exempel utrikes födda föräldrar eller föräldrar med särskilda behov.

- Möta föräldrarna på de digitala arenor där de befinner sig, till exempel sociala medier och digitala plattformar, och översätt information på kommunens hemsida till fler språk.
- Identifiera andra former av samhällsstöd som grupper av föräldrar eller familjer tar del av och samverka med aktörer som erbjuder stödet.
- Använd en ”snöbollsmetodik” där föräldrar som själva får tipsa om fler föräldrar att vända sig till.

Inhämtningen av synpunkter kan ske på en rad olika sätt, som till exempel fokusgrupper, individuella samtal med föräldrar, enkäter som delas ut på strategiskt valda platser eller postas till ett urval av föräldrar, webbenkät, sms-utskick och så vidare.

Frågan om behov av föräldraskapsstöd kan upplevas känslig och stigmatiserande. Ett alternativ kan därför vara att fråga föräldrar hur de upplever behov hos andra föräldrar.

Mer om kommungemensam handlingsplan

Baserat på denna kartläggning är Stenungsunds kommuns ambition att utveckla en handlingsplan, som beskriver de specifika åtgärder som behövs för att nå det önskade läget. I framtagandet av handlingsplanen rekommenderar vi följande:

- Beskriv så konkret som möjligt vilka metoder eller insatser som ska införas.
- Definiera vilka resurser som krävs för att implementera och genomföra dessa metoder och insatser. Dessutom bör kommunen arbeta för att säkra långsiktig finansiering och tillräckliga resurser för föräldraskapsstödet.
- Handlingsplanen bör inkludera tydliga mål, tidsramar och ansvariga personer eller enheter.
- Den bör också inkludera mått för uppföljning av alla planerade insatser, till exempel i form av de mått MFoF föreslår.
- Identifiera eventuella hinder som behöver ageras på för att planerade insatser ska kunna genomföras.
- Säkerställ att de roller och verksamheter som tar fram handlingsplanen har tillräckliga mandat.
- Förankra handlingsplanen brett och på olika nivåer.

Slutord

Resultaten från kartläggningen av föräldraskapsstödet i Stenungsunds kommun ligger i linje med tidigare genomförda kartläggningar av till exempel Länsstyrelser och kommuner. Det gäller till exempel följande slutsatser:

- Föräldrar med större behov nås ofta inte i önskad utsträckning, vilket pekar på ett behov av mer riktade och tillgängliga stödåtgärder.
- Bättre samverkan mellan olika aktörer är nödvändigt.
- En sammanhängande stödstruktur där kommunala och regionala verksamheter samt civilsamhället arbetar tillsammans är viktig för att nå ut med stödinsatser till föräldrar.
- Informationen måste vara tillgänglig och nå rätt målgrupper.
- Marknadsföringen av föräldraskapsstöd behöver stärkas för att öka medvetenheten och tillgängligheten.

I arbetet med kartläggning och analys av Stenungsunds utbud av föräldraskapsstöd har flera lärdomar har framkommit som kan vara värdefulla även för andra kommuner:

- **Bred definition och arbete utifrån helhetsbild:** En bred definition av föräldraskapsstöd, som inkluderar insatser från både regionen och civilsamhället, skapar en helhetsbild där gap lättare kan identifieras. Kommuners utbud av stöd kan inte förväntas vara heltäckande och prioritera alla typer av insatser lika högt, utan utgör en del av det sammanlagda utbudet.
- **Koppling till barn och unga:** Föräldraskapsstöd bör kopplas ihop med annat arbete som rör barn och unga. Risken för stuprör kring specifika begrepp som tidiga insatser eller närvaroproblematik kan minskas genom att integrera föräldraperspektivet i dessa områden.
- **Indirekt föräldraskapsstöd:** Insatser på strukturell nivå i kommuner kan fungera som indirekt föräldraskapsstöd genom att gynna utsatta grupper. Det kan handla om att främja delaktighet, arbeta relationsbyggande och skapa bättre förutsättningar för invånare, till exempel utifrån de tre perspektiven i den nationella strategin: barns rättigheter, jämställt föräldraskap och jämlik hälsa.
- **Uppföljning och utvärdering:** Det finns ett behov av att förbättra uppföljning och utvärdering av föräldraskapsstöd inom både kommunens och regionens verksamhet. Små åtgärder, som att införa grundläggande gemensamma indikatorer, kan leda till stora förbättringar.
- **Flera aktörer på nationell nivå:** Föräldraskapsstöd är en fråga som hanteras av flera olika aktörer på nationell nivå. Myndigheten MFoF fokuserar till exempel till största del på föräldraskapsstöd som erbjuds av kommunala verksamheter, men många insatser och program erbjuds också av hälso- och sjukvården. Olika sätt att se på exempelvis prevention och evidens kan skapa otydlighet. Kommuner behöver ha detta i åtanke för att kunna harmonisera insatser och rekommendationer mellan olika myndigheter.

Föräldraskapsstöd är viktigt för att stärka föräldrar och därmed göra barn mer trygga och välmående. Genom att fortsätta utveckla och förstärka stödet till föräldrar, kan vi lägga en bättre grund för framtida generationer. Stenungsunds kommun har tagit viktiga steg i denna riktning, och det är vårt hopp att denna rapport ska inspirera till vidare åtgärder och förbättringar även i andra kommuner.

Referenser

- Alfredsson, E. (30 maj 2024). Vad vet vi idag om vad som är gynnsamma föräldrastrategier? Om föräldrastilar och föräldrars förutsättningar [PowerPoint-presentation]. Länsstyrelsen Västra Götaland.
- Corneliusson, T., & Johansson, S. (2017). *Kartläggning av föräldrastöd i Trollhättan*. Arbetsmarknads- och socialförvaltningen samt utbildningsförvaltningen, Trollhättans Stad.
- Davidila, F. (2023). *Föräldraskapsstöd i Umeå kommun: Kartläggning 2023*. Umeå kommun.
- Enebrink, P., & Stattin, H. (2020). *Föräldraskapsstöd på selektiv och indikerad nivå. En sammanfattning av forskningsläget*. Socialmedicinsk tidskrift, 5 och 6/2020.
- Ericsson, A & Sarkadi, A. (2021). Att skapa en stödjande organisation – Framgångsrika arbetssätt och förutsättningar för ett hållbart föräldraskapsstöd. Uppsala universitet.
- Folkhälsomyndigheten (2013). *Föräldrastöd – är det värt pengarna? Hälsoekonomiska analyser av program för föräldraskapsstöd*.
- Folkhälsomyndigheten (2014). *Föräldrar spelar roll: Vägledning i lokalt och regionalt föräldrastödsarbete*.
- Jämlikt Göteborg (2017). *Kartläggning av program för föräldraskapsstöd inom Göteborgs Stad*. Göteborg: Göteborgs stad
- Länsstyrelsen i Örebro län. (2023). *Att lyckas med föräldraskapsstödjande arbete: Ett metodstöd för kommuner*
- Länsstyrelsen Östergötland. (2016). *Slutredovisning - Föräldrastöd 2016*. Linköping: Länsstyrelsen Östergötland.
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2018). *Guide för behovsanalys – föräldraskapsstöd v.1*.
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2020). *Att vara förälder idag – föräldrars upplevelser av föräldrarollen och utmaningar i föräldraskapet*
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2023a). <https://www.mfof.se/foraldraskapsstod/arenor-for-foraldraskapsstod/forskola-och-grundskola.html>
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2023). *Fortsatt stöd i genomförande av nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd. Slutrapport 2023*.
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (2024). <https://mfof.se/foraldraskapsstod/malgrupper-for-foraldraskapsstod.html>
- PA Consulting Group. (2019). *Kartläggning och ramverk för uppföljning av föräldraskapsstöd*. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

- Preuter, M., Johansson, M., & Bokström, T. (2022). *Rise 2022: Struktur och indikatorer för uppföljning av föräldraskapsstöd*. Research Institutes of Sweden.
- Religio, J. (2023). *Föräldraskapsstöd i Skåne – Kartläggning av genomförandet av statsbidragsfinansierade insatser med fokus på föräldraskapsstöd till utrikesfödda föräldrar*. Länsstyrelsen Skåne
- Socialdepartementet (2018). *En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd*. Regeringskansliet.
- Socialdepartementet (2020). Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag. (SOU 2020:47) Norstedts Juridik AB. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/08/sou-202047/>
- Socialstyrelsen. (2014). *Effekter av föräldrastöd - Redovisning av en nationell utvärdering*.
- Socialstyrelsen. (2019). Att arbeta evidensbaserat. <https://www.socialstyrelsen.se/kunskapsstod-och-regler/omraden/evidensbaserad-praktik/arbeta-evidensbaserat/>
- Stattin, H., & Enebrink, P. (2020). *Föräldraskapsstöd på universell nivå: En forskningsöversikt*. Socialmedicinsk tidskrift, 5 och 6/2020.
- WSP Advisory. (2021). *Föräldraskapsstödet i Västmanland: Kartläggning av nuläge och utvecklingsbehov*. Region Västmanland och Länsstyrelsen i Västmanland.

Bilaga 1. Föräldraskapsstöd sammanfattat i tabellform

Innehållet i tabellen bygger på information från de professionella i verksamheter som ingått i intervjustudien. Antal deltagare har redovisats på olika sätt av informanterna och återges därför med olika begrepp. Informationen om insatser avser året 2023, och i vissa fall insatser som införts före publiceringen av denna rapport, det vill säga under våren 2024.

Tabell 1. Föräldraskapsstöd på universell preventionsnivå

Verksamhet	Insats	Barnets ålder	Antal deltagare 2023
Familjecentralen Hasselkärnan	Öppen förskola	0–6 år	188 unika familjer VT 2023, 213 unika familjer HT 2023
Familjecentralen Hasselkärnan	Lilla ABC	1–2 år	Nytt för år 2024
Familjecentralen Hasselkärnan	Alla Barn i Centrum (ABC) barn	3–12 år	33 föräldrar
Familjecentralen Hasselkärnan	Föräldraskap i Sverige (FÖS)	Upp till 18 år	17 föräldrar
Familjecentralen Hasselkärnan	Spädbarnsmassage	Ca 3 månader	25–35 föräldrar
Familjecentralen Hasselkärnan	Anpassade grupper på öppna förskolan	0–6 år	Okänt antal föräldrar
Familjecentralen Hasselkärnan	Lilla välkomsten	0–6 år	4 familjer
Familjecentralen Hasselkärnan	Svenskamingel för kvinnor	0–6 år	63 deltagare totalt (ej unika)
Familjecentralen Hasselkärnan	HLR barn	Yngre barn	Okänt antal föräldrar
Familjecentralen Hasselkärnan	Föräldrarådgivande samtal	0–12 år	71 familjer
Familjecentralen Hasselkärnan	Social rådgivning	0–12 år	16 ärenden
Enheten för familjestöd	ABC tonår	13–18 år	13 föräldrar
Enheten för familjestöd	Föräldrarådgivning	0–20 år	92 ärenden, 180 samtal
Barn- och elevhälsa	6-årssamtal	6 år	Okänt antal
Barn- och elevhälsa	Hälsosamtal	Grundskoleålder	Okänt antal
Folkhälsa	Föreläsningar för föräldrar	0–18 år	196 deltagare totalt (ej unika)
Barnmorskemottagning Stenungsund	Medicinskt och psykosocialt basprogram	Graviditet till spädbarnstid	Okänt antal

Barnmorskemottagning Stenungsund	Digital föräldrautbildning före födsel	Graviditet till spädbarnstid	Okänt antal
Barnmorskemottagning Stenungsund	Fysisk kurs föda utan rädsla (FUR)	Graviditet	15 föräldrapar
BVC Stenungsund	Basprogram	0–6 år	Okänt antal
BVC Stenungsund	Hembesök	Upp till 6 år	Okänt antal
BVC Stenungsund	Föräldragrupper	Upp till 6 år	Okänt antal
BVC Stenungsund	Hjärt- och lungräddning (HLR) på barn	Upp till 6 år	Okänt antal
BVC Stenungsund	Spädbarnsmassage	Ca 3 månader	Okänt antal
BVC Stenungsund	Babycafé	0–1 år	Okänt antal
Digitalt stöd via VGR:s hemsida	Föräldraskap i vardagen	0–18 år	Okänt antal
Digitalt stöd via VGR:s hemsida	Nedstämdhet och oro i samband med graviditet och spädbarnstid	Graviditet till spädbarnstid	Okänt antal
Digitalt stöd via VGR:s hemsida	Föräldrarådgivning online	0–18 år	Okänt antal
Svenska kyrkan	Öppen förskola	0–6 år	Okänt antal
Svenska kyrkan	Baby- och barnrytmik	Upp till 18 månader	Okänt antal
Svenska kyrkan	Föräldrafika	0–6 år	Okänt antal
Equmeniakyrkan) Stenungsund	Familjescout	Okänd åldersgrupp	Okänt antal
Stenungsunds integrations- och kulturförening	Utflykter och aktiviteter, "idrott för alla"	0–18 år	Okänt antal
(Studieförbundet Vuxenskolan Väst	Studiecirklar och föreläsningar riktade till föräldrar	Okänd åldersgrupp	Okänt antal
Friskis & Svettis Stenungsund	Familjegymna	3–6 år	Okänt antal
Stenungsunds seglarsällskap	Kurser i att vara idrottsförälder	Okänd åldersgrupp	Okänt antal

Tabell 2. Föräldraskapsstöd på riktad (indikerad samt selektiv) nivå

Verksamhet	Insats	Barnets ålder	Antal deltagare 2023
Enheten för familjestöd	Familjebehandling	0–20 år	155
Enheten för familjestöd	Familjerådgivning	0–20 år	154 ärenden, 1007 samtal
Enheten för familjestöd	Tryggare barn	0–20 år	Okänt antal

Enheten för familjestöd	Samtal om våld	0–20 år	Okänt antal
Enheten för familjestöd	Krisstöd samt familjebehandlande insats vid placering	0–20 år	Okänt antal
Enheten för familjestöd	Umgångsstöd vid dom från Familjerätt	0–20 år	Okänt antal
Familjecentralen Hasselkärnan	Trygghetscirkeln (COS-P)	0–20 år	3 familjer
Öppna förskolan + Pelikanen (Svenska kyrkan)	Barn i föräldrars fokus (BIFF)	0–18 år	21 föräldrar
Familjerätten	Samarbetsamtal	0–20 år	Föräldrar till 96 barn
Familjerätten	Hela barn	0–20 år	Okänt antal
Familjerätten	Rådgivning i familjerättsliga frågor	0–20 år	Okänt antal
Barn- och elevhälsa	Handledning och lotsning utifrån enskilda familjers behov	Grundskoleålder	Okänt antal
Barn- och elevhälsa	Familjekontakt inom flexibelt särskilt stöd	Grundskoleålder	Okänt antal
Barn- och elevhälsa	Familjekontakt inom stöd vid närvaroproblematik	Grundskoleålder	(32 ärenden inom ramen för SKIFO ²)
Psykologenhet föräldraskap och små barn	Individuellt stöd	0–5 år	Totalt 111 ärenden gällande stöd till föräldrar i Stenungsund + Tjörn
Psykologenhet föräldraskap och små barn	Grupp för gravida och nyblivna föräldrar	0–5 år	Totalt 111 ärenden gällande stöd till föräldrar i Stenungsund + Tjörn
Psykologenhet föräldraskap och små barn	Parent Infant Interaction Observation Scale (PIIOS)	0–5 år	Totalt 111 ärenden gällande stöd till föräldrar i Stenungsund + Tjörn
Psykologenhet föräldraskap och små barn	Trygghetscirkeln (COS-P)	0–5 år	Totalt 111 ärenden gällande stöd till föräldrar i Stenungsund + Tjörn
Psykologenhet föräldraskap och små barn	Digital grupputbildning Små barn med sömnsvårigheter	0–5 år	Totalt 111 ärenden gällande stöd till föräldrar i Stenungsund + Tjörn
Psykologenhet föräldraskap och små barn	Digital föräldragrupp Lågaffektivt bemötande LAB	0–5 år	Totalt 111 ärenden gällande stöd till föräldrar i Stenungsund + Tjörn
Psykologenhet föräldraskap och små barn	Digital föräldragrupp Vardagsliv och föräldraskap	0–5 år	Totalt 111 ärenden gällande stöd till föräldrar i Stenungsund + Tjörn
Psykologenhet föräldraskap och små barn	Föräldrarådgivning online	0–5 år	Totalt 111 ärenden gällande stöd till föräldrar i Stenungsund + Tjörn
UPH Stenungsund	Individuell samtalskontakt	6–17 år	Okänt antal
UPH Stenungsund	Telefonrådgivning	6–17 år	Okänt antal
UPH Stenungsund	Workshops för föräldrar	6–17 år	Okänt antal

UPH Stenungsund	Digital och fysisk föräldragrupp Affekt	6–17 år	Ca 60 föräldrar gällande föräldrautbildning i grupp totalt
UPH Stenungsund	Fysisk föräldragrupp Hantera oro	6–17 år	Ca 60 föräldrar gällande föräldrautbildning i grupp totalt
UPH Stenungsund	Fysisk föräldragrupp ABC barn	6–17 år	Ca 60 föräldrar gällande föräldrautbildning i grupp totalt
UPH Stenungsund	Behandlingsgrupp Cool kids	6–17 år	Ca 60 föräldrar gällande föräldrautbildning i grupp totalt
UPH Stenungsund	Hantera känslor, grupp för ungdomar och föräldrar	6–17 år	Ca 60 föräldrar gällande föräldrautbildning i grupp totalt
UPH Stenungsund + rehab	Stöd i särskilda frågeställningar	6–17 år	Ca 60 föräldrar gällande föräldrautbildning i grupp totalt
Mini-Maria Kungälv/Stenungsund	Individuellt samtalsstöd	13–21 år	Okänt antal
BUP Stenungsund	Basföreläsning	0–18 år	Okänt antal
BUP Stenungsund	Individuellt stöd	0–18 år	Okänt antal
BUP Stenungsund	Föräldrautbildning BigDÅ	0–18 år	Okänt antal
BUP Stenungsund	Färdighetsträning för föräldrar	0–18 år	Okänt antal
BUP Kungälv	Föräldrautbildning Strategi	4–12 samt 13–18 år	Okänt antal
BUP Kungälv	Föräldrautbildning Mitt barn har autism	6–12 samt 13–18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Stödsamtal	Upp till 18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Navigator ACT	Upp till 18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Att prata med sitt barn om barnets funktionsnedsättning	Upp till 18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Föräldrautbildningar kring diagnosinformation, alternativ kommunikation, vardagsfungerande, lek och samspel	Upp till 18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Diagnosinformation och samtalsstöd kopplat till diagnos	Upp till 18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Stöd av arbetsterapeut	Upp till 18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Individuellt stöd kring lek och samspel samt beteendeproblematik	Upp till 18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Stöd för föräldrar i kontakt med skolor och pedagoger	Upp till 18 år	Okänt antal

Habilitering Kungälv	Stöd till föräldrar i att förstå barnens förmågor till kommunikation och ätande	Upp till 18 år	Okänt antal
Habilitering Kungälv	Stöd för föräldrar av sjukgymnaster	Upp till 18 år	Okänt antal
DHB Västra	Föreläsningar, teckenspråkskurser, läggerverksamhet, råd och stöd	Upp till 18 år	